

Finta Kata

Elmúlt idők 2.

Pillanatképek - szilánkok

*A borítókép címe: Emeletek
[Hatás Emese művészettörténeti
egyetemi hallgató fotója]*

ELMÚLT IDŐK
II. kötet
Pillanatképek – szilánkok
(karcolatok - egypercesek)

Mottó:

„A **demokrácia alapfeltétele**, hogy az emberek elsősorban önmagukon uralkodjanak és ne embertársaikon. Hatványozottan érvényesülni kellene ennek a politikusoknál!”

„Az **igazi demokrácia** ikertestvére a szabadságnak, a törvényességet biztosító jognak, az államnak és az állampolgárok egyenlőségének. Ahol nincs meg ez a harmónia, ott nem él a demokrácia.”¹

Ajánló

Kötetembe rövid, néhány perces pillanatképeket, a velem, családommal és körülöttünk történt apró töredékeket válogattam az elmúlt időkből.

Szeretném, ha kézbe veszik, kellemes perceket nyerének az olvasással.

Kötetemet eredetileg az évszázadunk első éveiben Emlékek címen állítottam össze, s a nagy terjedelme miatt három részre bontottam. Ez a II. kötet. Kérem, fogadják szeretettel.

Átdolgoztam: 2012. áprilisban

A szerző

¹ Az idézet Kossárik Nándor JÁTÉK NÉLKÜL Versek, gondolatok c. kötetéből való.

Földrengés

1930-as években történt

VASÁRNAP, KORAREGGEL. Rajtam kívül még senki sem ébredt föl. Most kel a nap, sugarai bearanyozzák a szobát, ahol elmélázva figyeltem a szép reggelt. A nyitott ablakon át egy fecskepár repült be, itt köröztek melletttem, a fejem fölött. Csicseregnek, meg-megkerülik a szoba mennyezetének közepén lógó, szépen megmunkált, aranyozott, fehérburás függő petróleumlámpát.

Kis neszre ébredtem. Mi ez? Egyszerre azt látom, hogy a lámpa ide-oda leng. Jól látnak szemeim, vagy csak képzelődöm? Mintha a bútorok is kissé megmozdultak volna, s az éjjeliszekrényen tartott apró tárgyak: gyertyatartó, fényképtartó is összezőrdült. Csak néhány percig tarthatott az egész.

Nem képzelődés! Egy kisebbfajta földrengés volt.

Szüleim is fölébredtek a szokatlan neszre. Hálósobájuk az enyémtől alkóvvál volt elválasztva, melynek nyílását egy nagy, nehéz, sötét bársonyfüggöny foglalta el. Anyukám átszaladt hozzám. Nem tartott sokáig az egész, így nem volt idő megijedni! Átmentem a hálósobájukba, odabújtam anyám mellé. Olyan jó volt mellette. Jó érzés volt hozzábújni, közelsége mindig biztonságot árasztott.

Ilyenkor szokott nekem mesélni, s kérdéseimre válaszolni. Még igen kicsi voltam akkor. Megkérdeztem tőle: hol voltam azelőtt, mielőtt megszülettem? Azt válaszolta: – bár nem egészen értettem: – a Jordán vizében fürödtél, ahol nagyon jól érezted magad.

Iskolás koromban eszembe jutott, s kíváncsiságból keresgéltem a terem falán függő nagy térképen, hol lehet a Jordán folyó?

Anyámék hálósobájában az éjjeliszekrény fölött volt egy bekeretezett fénykép, amely őt ábrázolta szép ruhában, fején hatalmas fehér kalappal. A menyasszonyi képe. Mosolya máig elkísér. Őrzök róla egy másik kedves régi képet is. Ott pedig elegáns kosztümben, akkori divatnak megfelelő kalappal mosolyog a fényképészre. Ezt a képet most legkedvesebb könyveim mellett a polcon őrzöm, ahol minden nap láthatom.

Tűz van!

1933

AZ ÉJSZAKA CSÖNDJÉT egyszerre harangzúgás veri föl. A faluban mindenki kiugrik az ágyból. Mi, gyerekek is fölriadtunk. Mi lehet ez a nagy lárma?

Az ebédlőszoba ablakához siettünk, ahonnan erős világosság szűrődött a szobába. Nem messze, az úton túli szérűben lángok nyúltak az egekig.

A falu kis szertárából önkéntes tűzoltók az akkori egyszerű felszerelésüket vontatva, siettek a helyszínre. A közelben lakók pedig vödrökkel fölszerelve rohantak segíteni. A nagygazdaság és a szomszédos házak kerek- vagy gémes-kútjaiból húzták, merítették a vizet. Az egész falu felnőtt lakossága tudja ilyenkor, mi a teendő. Minden kútnál felsorakozott egy-egy csapat. Férfiak, asszonyok és a nagyobb gyerekek álltak fegyelmezett sorba, kézről-kézre adták a vödröket egymásnak, a tűzoltók pedig locsolták, öntözték a tűzcsóvákat. Sietni

kellett, mert sok kazal sorakozott a szérűben, s nem messze állnak a gazdasági épületek, az istálló, nehogy átkapjon a tűz máshová, mert óriási kárt okozna. Az istállóból már kivezették a megriadt állatokat a falu messzebb eső részére.

Ruhát kapkodtunk magunkra és kimentünk az udvar végébe, hogy közelebbről figyelhessük az eseményeket. Néztük a veszélyes tűzijátékot, amely nappali fénnel világította be a keleti égboltot és az egész környéket.

Másnap átmentünk megnézni a tűz nyomait. Két hatalmas szalmakazal lett a lángok martaléka. Mindenütt füst és hamu... A szérű gazdája a szomszédok segítségével még igyekszik eltakarítani a tűzvész maradványait.

Figyelmesen hallgattuk az embereket, akik egymás közt értékelték a történeteket: Igaz, kár az elégett szalmáért, de hála a Teremtőnek, meg a szorgos munkának, na meg annak, hogy szélcsend volt, ezért nem terjedtek tovább a lángok, mert nem messze a porták, házak már sokkal sűrűbben épültek egymás mellé, mint itt, a faluvégén, ahol a lángok fellobbantak.

Egyszer egy...

AZ ISKOLÁVAL egybeépített lakásban éltünk. Még kisgyermek voltam, mikor lestem, ahogy reggelenként sorban érkeznek a gyerekek az iskolába. Hónuk alatt, vagy egy kis vászonzsákban hozták könyveiket, kisebbek a palatáblát. Még iskoláskorom előtt nekem is volt egy palatáblám, azon én is gyakoroltam, utánoztam a betűket. Igyekeztem szép félkörökben rajzolni a csodálatos írást, ami akkor számomra varázslásnak hatott. Örültem,

amikor a könyvespolcra leemelve a nagy képes, színes könyveket, ismerős betűket fedezhettem föl bennük.

Amikor az iskolába érve összegyűltek a gyerekek, nem volt szabad rendetlenkedni a tanteremben, hanem minden reggel kórusban, hangosan kellett mondani az egyszeregyet. Az akkor már hat osztályt magában foglaló egyetlen tanteremben zengett a gyerekek kórusa, amint a bűvös számokat skandálják. A kicsik a nagyokkal együtt mondták, bár nem értették, mégis fülükbe csengett, s azon keresztül rögzült a buksi fejükben. Először fölfelé: egyszer egy *az egy*, kétszer egy kettő... tízszer tíz: az *száz*, majd visszafelé: száz az *tízszer tíz*, kilencven: az *kilencszer tíz* stb. oda és vissza! Apám mindig azt mondta nekik, hogy ezt úgy kell tudni mindenkinek, mint az esti Miatyánkot.

A tanítás mindig a magyar imádsággal kezdődött:

„Hiszek egy Istenben
Hiszek egy hazában
Hiszek egy isteni örök igazságban
Hiszek Magyarország föltámadásában.
Amen”.

Mindezt az iskola folyosóján hallgattam, az ablakok alatt. Érdeklődéssel figyeltem, mi történik bent a teremben. Később, amikor csak tehettem, besomfordáltam a terembe, s elbújtam valahol a padok között és figyeltem, mi történik órák alatt.

Legjobban azt szerettem, amikor apám földrajzot tanított; érdekelték a magyarázatai. A falra függesztett, nagy térképeken bemutatta az ország folyóit, hegyeit, elmagyarázta, hol vannak a városok, az országban hány vármegye van. Sok érdekes, számomra csodálatos dolog

észrevétlenül, örökre befészkelődött agyam tekervényeibe. Mindig Nagy-Magyarországról hallottam kisgyermekkoromban. Kitérőlhetteetlenül ragadt meg bennem a mondat: „*Csonka-Magyarország nem ország, egész Magyarország Mennyország!*” Amikor a gyerekek órák közti szünetben elhagyták a tantermet, odamentem a térképhez és figyeltem a kék vonalakkal ábrázolt, kanyargós folyókat, a barna hegyvonulatokat. Csodáltam, hogyan betűzik a gyerekek a színes olvasókönyvekből a szöveget. A gyerekek nem árultak el, ha láttak engem bujkálni a padok között.

Játszópajtás

A LUCZA CSALÁD lakott a szomszédunkban. Kertünk egymás mellett volt és az udvarukon keresztül gyorsabban tudtuk megközelíteni. Lányuk, Erzszi, két évvel volt idősebb nálam, így két osztállyal fölöttem járt az iskolába, mégis nagyon összebarátkoztunk. Hol nálunk, hol náluk vagy a kertben, szérűben játszottunk, babáztunk, tanulunk, kézimunkáztunk, később együtt suttoztuk el titkainkat egymásnak.

Gyakran tanúja voltam, hogyan készítik és öltöztetik őt vásár- és ünnepi reggelenként a templomba. Neki is gyönyörű, hosszú haja volt, szőke, mint az enyém. Gondosan átfésülték, felül simára, hátul összefogva, hármassal fonással fonták be egy copfba, alul pedig nagy, széles, a ruhájához illő, széles pántlikából masnit kötöttek a végére. Csinos, magas, kék szemű lány volt. Nem zavart bennünket az a másság, hogy őt így, engem pedig városi divat szerint fésültek és öltöztettek.

Sok érdekes dolognak lehettem tanúja azáltal, hogy teljes mélységében megismerhettem a falusiak életét.

Népviselet

SZÉP FALUSI VISELET. Rakott szoknyában jártak asszonyok, lányok, különféle alkalomra mindig más-más ruhában volt illendő megjelenni. Többféle szövetből, brokátból, selyemből vagy kartonból készültek a ruháik. Volt belőle egyszínű, színes, virágos, kockás (de nem tarka, mint a tót nyelvű községekben). A blúzt hozzáillő, ugyanabból az anyagból varrták, vagy lehetett más színű is, de mindig a színhez megfelelő. A felső szoknya alatt legalább 3-4 „slingelt” vagy csipkés, keményített fehér alsószoknyát hordtak. A felső szoknya felett kötényt viseltek.

Vasárnap és ünnepek alkalmával „kiöltöztek” a templomba, délután a „létániára” (litánia) megint másik ruha illett, sétálni másik ruhát váltottak, aztán karjukat összefonva, külön a kicsik, külön az „eladó lányok” járták a falut, le-föl sétálva az úton, hangosan énekelve, míg az asszonyok a ház előtti „padon” ülve beszélgettek, figyelték a lányokat. Külön meg kellett tanulniuk járkálni a sok szoknyában. Csípőtől lefelé – mint egy-egy harang – ringott a szoknyájuk.

Amikor karonfogva egymás mellett járkáltak a falu fő-utcáján (akárom mondani egyetlen utcáján), külön látványosság volt, ahogy egyszerre hullámozott, ringott csípőjükön a sok szép színes rakott-szoknya.

Szerintem nem tréfa az a mondás a népviseletet hordó lányokról, amely így szól: „*Éccsanyám, indíjja el a faromot*” (mert a sok szoknyát a kezdő lépéseknél be kellett állítani, hogy ütemesen ringjon járás közben)!

Bicikli

NYURGA KISLÁNY voltam, lehettem már nyolc éves, amikor Apukám kerékpárján biciklizni tanultam. Akkor a faluban még csak neki volt kerékpárja, ezért nagy feltűnést keltettem vele. Fiútestvéreim már úgyahogy hajtották a gépet, csak én nem tudtam vele boldogulni. Lábam elég hosszúak voltak, egyszer én is megpróbáltam. Nemsokára – ha fölsegítettek rá, akkor – már jól mentem vele, azonban felülni rá nem tudtam egyedül. Ahhoz segítség kellett, hogy a magas vázon áttéve a lábam, állva hajtsam a pedálokat. S ha sikerült elindulni, hajtottam rendesen, de a megállásnál sem boldogultam egyedül.

Történt egyszer, egy későnyári délután, hogy rápattantam a biciklire és elindultam csak úgy, cél nélkül, kikanyarodtam az udvarunkból, le a faluba, onnan irány az egyetlen, faluból kivezető útra. Én csak hajtottam, nagylihegve, sikerült feljutnom az Ebhát-tetőre. Nemsokára ott találtam magam Nagybárkány határában. Nem kanyarodtam be a faluba, hanem balra fordulva haladtam tovább, az elágazásnál sem Sámsonháza felé, hanem ott is balra tartottam. Most már volt egy kitűzött célom: Átbiciklizem Lucfalvára, meglátogatni barátnőmet. Az út csak rémlett előttem, hiszen talán csak egyszer mentünk arrafelé

lovas kocsival. Máskor gyalog szoktunk átrándulni, a hegyen keresztül, mert az csak egy rövid sétaút.

Csak mentem, hajtottam, az alig ismert úton, míg valóban elértem úti célomat, és bekanyarodtam a Paplak udvarára. Mivel leszállni nem tudok a kerékpárról, elkezdtem már jó messziről csengetni, hogy észrevegyék jöttömet. Kiszaladtak az udvarra, eléem. Ekkorra már jól lefékeztem, nem haladtam gyorsan, mert ide is partra kellett fölhajtanom. Kértem őket, fogják meg a biciklit, hogy leszállhassak. Nagyot néztek, mert már szürkülni kezdett. El se tudták képzelni, mit keresek én itt ilyenkor, egyedül. Elmondtam, hogy csak elindultam, s mivel nem tudok föl- és leszállni, hát ide jöttem (csekély 8 km), és ha segítenek fölszállni rá, hamarosan visszaindulok, de előbb hagy pihenjek egy kicsit.

Abban az időben nem volt telefon, hogy csak úgy, odaszóljanak, hol vagyok, nem volt más választásom, mint az, hogy hazamenjek. Kaptam egy jó uzsonnát, aztán felültettek a biciklire, s ugyanúgy, ahogy jöttem, szorgosan hajtottam a pedálokat hazafelé.

Az úton már kezdtem félni, mert sötétedett. Siettem, tudtam, hogy nem fognak megdicsérni a kirándulásomért. Szüleim csak annyit tudtak, hogy a testvéreim felültettek a biciklire. Szerencsém volt, mert minden baj nélkül hazaérkeztem. Annak biztosan örültek, hogy épségben látunk, de alaposan megleckéztettek, amiért szó nélkül, egyedül, ilyen hosszú útra elmerészkedtem. Ezt követően már csak arra törekedtem, hogy megtanuljak a kerékpárra föl- és leszállni.

Lulu kandúr

LULU KANDÚRUNK hófehér bundáját nagy fekete pettyek díszítették. Nagyon kedves, barátságos állat volt. Hatalmas termetű, egyben jó egerésző, hasznos jószág. Okos állat lévén, sok mindenre betanítottam. Amikor magamhoz hívtam, azonnal ott termett, és a térdem fölött jó magasan összekulcsolt kezemet „Cica hopp!” föl-szólításra, azonnal átugrotta.

Egy alkalommal vendégeket vártunk, akik nem voltak olyan állatbarátok, mint a mi családunk, ezért nem is lehettek olyan tapasztalataik a háziállatokkal kapcsolatban. A fiú – enyhén szólva – ha tehette, farkánál fogva emelgette a macskákat, ezért mi, ha előre tudtuk jövetelüket, eldugdostuk, biztos helyre menekítettük a macskákat.

Barátságok

PIROSKÁVAL, gyermekkortól fogva idős korunkig tartottuk a barátságot. Amikor még kicsi korunkban találkoztunk a két család, mi félrevonulva, azonnal átöltöztünk „nőnek”. Fiókok, szekrények mélyéről előszedték a rég’ nem hordott ruhákat, magunkra öltöttük, azokban libegtünk, botladoztunk a magas sarkú cipőkben, fejünkön régmúlt idők kalapjaival, a tükör előtt tetszelegve, – roppant módon megleégedve a látvánnyal.

Máskor egy sarokba vagy másik szobába húzódva suttogtuk el titkainkat. Alig vártuk a legközelebbi találkozást, hogy azokat megoszthassuk egymással.

Egy nyári szünetben – akkor már tizenévesek voltunk – ketten fürödni mentünk a Sámsonháza mellett folyó patakba. Ez volt a hozzánk legközelebb található olyan víz, amely legalább térdig ért. Kivéve persze a falu határában lévő sok kis kenderáztató tavacskát, amelyekbe nekünk szigorúan tilos volt belépniük.

A parton napoztunk, amikor egy jólöltözött úr tartott felénk. Közelebb érve láttuk, hogy ismerős. Gyakran járt hozzánk, ő volt a körorvosunk. Mikor a faluban járt, nálunk ebédelte a védőnővel együtt. Amikor hozzánk érkezett, fölálltunk, s ő, a szokott barátságos mosolyával nyújtotta üdvözlésre a kezét, mi is hasonlóan tettünk.

Hű! De mi történt? Mindkettőnknek udvariasan kezét csókolt! Annyira meglepődtünk, – és alig vártuk, hogy elköszönjön tőlünk, mert a kuncogást alig bírtuk magunkba fojtani. Első alkalom volt ugyanis, hogy egy felnőtt férfi bennünket úgy köszöntött, mint igazi nőket!

Piroskával

Kirándulások

A HEGYTETŐN szabadban, nem csak otthon, gyakran találkozott a két baráti család. Számomra emlékezetesek maradtak azok a *kirándulások*, mikor a két falu közti kis dombon levő *erdőbe* mentünk. Itt ugyan nem volt forrás, így csörgős-korsóban vittük a vizet, a felnőttek pedig egy-egy üveg bor mellett beszélgettek. Legtöbbször szalonnát sütöttünk nyárson, amit mi gyerekek nagyon szerettünk.

Jól éreztük magunkat, sétáltunk az erdőben, számocát vagy gombát szedtünk, figyeltük az erdőben élő bogarakat és állatokat.

Gyertyánkútnál

MINDEN NYÁRON legalább egyszer, sor került egy egész napos kirándulásra, ahol több ismerős család találkozott. A Gyertyánkúthoz mentünk, ami egy kicsit messzebbre esett, mint a másik kirándulóhely, de kitűnő forrása volt. Sűrű bokrokkal körbezárt helyen fakadt a forrás, csordogáló vizét kissé távolabb hosszú vályúkba vezették, odahajtották itatásra a közelben legelésző teheneket déli itatásra.

Ilyenkor nemcsak a két család gyűlt össze, hanem a környékbeli barátok: tanítók a környező falvakból, a papok, a jegyzőék, családotul, s mindenhol a vendégek. Mi teljes létszámban képviseltettük magunkat, sőt vendégeink is voltak, unokatestvéreim: Aszódról Anikó, Szécsényből pedig Pali, Zolti és Feri. Sok diák és felnőtt képezte a társaságot.

Nagy kondérban főtt a birkapörkölt. Apám volt a főszakács, hatalmas fakanállal kevergette, fűszerezte, ízlelgette az ételt. A jegyző felesége, Matyi néni ott settenkedett a kondérok körül. A másik üstben készült a krumpli, s gyakran még finom, zsenge kukorica is főtt ilyenkor. Általában a férfiak jeleskedtek a főzésnél, a nők inkább csak kóstolgatták az ételt. Elég volt nekik a készülődés otthon, mert minden család hozott legalább egy tepsi süteményt, a férfiak pedig demizsonban valamilyen finom itókát, amit a forrás vizében hűtöttek le. Nekünk, gyerekeknek a házi szeder- és málnaszörp hűlt a forrás hideg vizében.

Kellemes csevegéssel, baráti beszélgetéssel telt el a nap. Mi, gyerekek sétára indultunk, fölfedezni a környéket, szedegetni erdei szamócát vagy gombát.

Ebéd után a társaság letelepedett tábori székekre és plédre, jót pihent mindenki a tiszta erdei levegőn. Jókedvűen, késő este indultunk hazafelé.

Otthon még sokáig fenn maradtunk. Átmentünk az iskolába, ahol a fiúk fölváltva játszottak harmóniumon, mi pedig táncoltunk és énekeltünk, remekül szórakoztunk, csak éjfél után tértünk nyugovóra. Olyan sokan voltunk, hogy testvéreim kivonultak a konyhába aludni, nekik már csak ott jutott fekvőhely. Mikor reggel fölébredtünk, egy díszes föliratot olvashattunk a konyhaajtón, a következő szöveggel: „Kan-lak, belépés csak hímneműeknek!”

Patakkert

NYÁRON TOBZÓDTUNK a sok látványosságban, amikor Apukát áthelyezték Erdélybe, Marosvásárhelyre, 1941-ben az iskolai szünetet már Nagymamánál töl-

töttem. A gazdaságához tartozó, árnyas gyümölcsös-kertet Patakkertnek nevezték, ami közel volt, mégis elkülönült a gazdaság többi részétől. A kapun kívülről lehetett megközelíteni. A területet egy kis patakocska osztotta ketté. Kristálytisza víz folydogált benne és a másik oldalra fahídon keresztül lehetett átjutni. A kertet zöld pázsit borította, teleültetve különféle gyümölcsfákkal, leginkább alma- és körtefával. Azon a helyen nagyon jóízű, finom alma és körte termett.

A rengeteg gyümölcsöt nem adták el, hanem az egész nagy lakóépület alatt végighúzódnó pincében szakszerűen tárolták. Egész télre el voltak látva gyümölccsel, s még másoknak is jutott belőle. Emlékszem, az egyik iskolai évben versenyt hirdettek almamag-gyűjtésre. Nagymamám segítségével én lettem az első, összesen négy kiló magot sikerült összegyűjtenem.

Sokat időztem a patakkertben; selymes zöld pázsitján kis takarón ülve hallgattam a madarak dalát, a tücskök zenéjét, a víz csobogását, és néztem az égen kergetűző-gomolygó bárányszerű felhőket.

A következő verset apám nekem írta, névnapomra:

LEÁNYOMNAK

Írta: Finta István

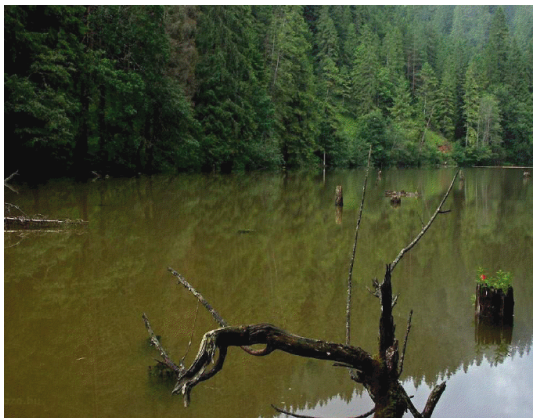
1942. Marosvásárhely

Ne nézd a jelent!
Értéket csak a múlt jelent!
Csak talmi, ócska a ma, –
Szemét, piszok a ma, – semmi más.
Hamis vonal, lárva a kép;
Nem tudja senki, mi a szép.
Nyeszlett vonal az ideál:

Gyönyört csak a kéjben talál.
Ami szent volt – azon nevet –
Istent sem ismer, úgy lehet.
Pokolra érett már a ma:
Ne kövesd őket soha!
Az ősanyád a példakép;
Az mindig tudta, mi a szép.
A kéklő ég, nyíló virág
Adta az élet illatát.
A nő virág a tarka réteken:
Nem változtatott a természetén;
Üde varázsát attól nyeré...
Tiszta lélekkel állt Isten elé.
Körülzsibongták őt a gyerekek:
Neki nem volt sok abból egy sereg.
Értéket csak az ilyen múlt jelent;
Ezért figyeld azt! – Ne nézd a jelent!

Gyilkos tónál

AKKOR, 1942-BEN,
amikor ott töltöttünk
egy hetet, a természet már gyönyörű
zöldben pompázott.
Az erdőszélen, ré-
ten, ahová a szem
ellát, mindenütt tar-
ka virágok nyíltak.
Az erdők ontották a
fenyők friss illatát.
Szép tavasz volt,
akkor nyílt a termé-

Gyilkos-tónál, 1942-ben

szet. Apám egy faházat bérelt ki a hegyoldalban. Nem messze tőlünk ott üdült Szeleczy Zita (*lásd a fényképen*), kedvenc színművésznőm. Sokszor találkoztam vele séta közben.

Ablakunkból kitekintve, szemben a fenyőfák mögé kissé megbújva csillogott a Gyilkos tó vize, amit akkor láttam életemben először. Most és később is, mikor csak tehettem, mindig elámultam a természet e csodáján, különlegességén. Ott fenn a magasban valamikor, valamilyen természeti erő elzárta ezt a részt, s az

En nem szeretem a szerelmet. . .

En nem szeretem a szerelmet, Az ember szomorú lesz tőle, Sajnos hiába fut előre, Hisz szíve lángra gyúlt.	Az éj olyan turcsa, nehéz, Ha a vágy muzsikál S a szív, mint a lóka, A láng felé száll, beleeszt.
Az ember nem is veszi észre, Azt, hogy a tavasz megérte, Csak mikor szeretemlől égve, A szíve porba hull.	En nem szeretem a szerelmet, Az ember szomorú lesz tőle, Sajnos hiába fut előre, Hisz szíve lángra gyúlt.

Békás szoros, saját,
korabeli fölvétel

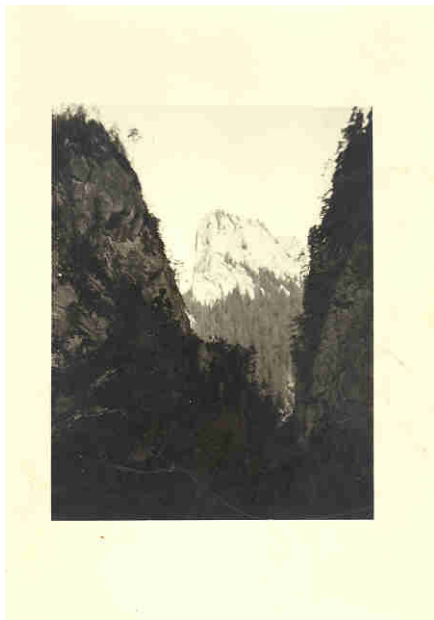
összegyűlt vízből keletkezett a tó, magába zárva a fenyőfákat, amelyek Isten csodálatos akaratából ki tudja mióta, most is ott meredeznek ki a vízből, emlékeztetve arra, hogy valamikor ott is, fenyves erdő lehetett. Gyakran csónakáztam a tóban, de óvatosan kellett benne lavírozni a kiálló facsonkok között, mert ki tudhatná megmondani, milyen mélységet takarhat a víztükör. . .

Onnan csupán egy jó séta a Békás-szoros végéig. Csodálatos az a vidék, a táj. A völgy-szorosban csak egy gyorsfolyású patak siet útjára keskeny medrében, mellette már csak egy kövesút fér el. Lassan sétálva, ott ereszkedtünk le a völgybe, ahol Trianon előtt valaha, Nagy-Magyarország határa húzódott.

Közvetlenül a patak mellett, annak vizéből emelkednek ki, szinte az égit, az óriási sziklák. Legcsodálatosabb talán az Oltárkő, s a magasba emelkedő Pokol tornáca.

Apukának valamilyen fontos dolga lévén, két nappal korábban utazott haza. Otthon mosolyogva nyújtott át

nekem egy névjegyet, hátlapján Szelecky színésznő saját kezű aláírásával. Mint elmesélte Apám, Gyilkos-tónál fől-szállva, éppen a színésznő mellett ült az autóbussen (ahogy dicsekedett vele, udvarolt neki), s nekem azzal kedveskedett, hogy emlékül autogramot kért tőle. Ma is megvan emlékeim között, és őrzöm kedvenc színésznőm kézjegyet (a bemutatott kép hátoldalán).

Békás szoros Pokol tornáca,
saját, korabeli fölvétel

Kézdivásárhely

ROKONAINKHOZ látogatóba mentem. Vasárnap Babával együtt indultunk templomba, ahol öccse, Sanyika, a fiatal pap misézett, tavaly végezte el a teológiát. Alacsony termetű, olyan, mint egy gyerek, gyakran a viselkedése is. Sokszor játszottunk együtt, kártyáztunk, a szobában párnaharcokat is vívtunk egymással. (A következő évben Marosvásárhelyre helyezték, ott is találkoztam vele.)

Bokorék kirándulást szerveztek a tiszteletemre, az Ojtozi-szoroshoz vittek, autóval. Csodálatos hely, a gyönyörű, keskeny szoroson lassan haladva mentünk végig, mert az utak egész Erdélyben nagyon elhanyagoltak. De így legalább hosszabb ideig élvezhettük a szép tájat. Végigmentünk a hosszú szoroson, a patak mellett, le az Ezeréves Magyar Határig.

A határsorompó túloldalán két fiatal román határőr teljesített szolgálatot. Odaérve köszöntöttük őket. Én nem dicsekedhettem különösebb román szókinccsel, hiába volt kötelező tantárgy, mégis szóba elegyedtünk velük. Kedvesek voltak. Annyit megértettem a beszédükből, hiszen testbeszéddel is jelezték, mosolyogva hívtak, hogy lépjem át a határt. Én sem vettem komolyan, de Babáék figyelmeztettek, hogy útlevél nélkül még egy lépést sem lehet tenni, ki tudja, mi lenne a következménye?

Ünneplés az osztályteremben

1943. október 6.

IDÉZEK A NAPLÓMBÓL. Iskolai ünnepség keretén belül megemlékeztünk hőseinkről, az aradi vértanúkról, akik értünk ontották drága vérüket.²

A szép emléknapot osztálytermünkben, zárt körben, osztályfőnökünk jelenlétében külön „oláh-órával” ünnepeltük meg. Ez úgy történt, hogy játékból bemutattuk, hogyan zajlik le egy román nyelvóra. A két diákot Ferike tanárnő és én alakítottuk, a gúnyolódó, közutálatnak örvendő tanárt pedig Nusi utánozta. Nagy röhögés (bocs') fogadta előadásunkat.

Légiriadók

1943. október 8.

ÉJJEL LÉGIRIADÓ VOLT. Olyan mélyen aludtunk, hogy a szirénát nem hallottuk. Arra ébredtünk, hogy valaki zörgetett az ablakon. Én ölembbe vettem Hófehérekét, a cicát, és simogattam, mert szegényke remegett a félelemtől.

Egyébként a légiriadók mindig úgy zajlottak, hogy én nem mentem egyenesen le a pincébe, hanem előtte átszaladtam az utca túlsó felén lakó szomszédházba, és Berta nénit „életre keltettem”, annyira megijedt mindig, hogy elájult. Utána átkísértem a mi pincénkbe, ott vártuk meg a légiriadó végét.

² Ezt a napot emlékezetem óta, mindig megünnepeltem. Ha egyedül voltam, akkor is.

Közben zajlott az élet az iskolában és azon kívül is. Esténként a barátnők, iskolatársak egymást kísérgették, egyik saroktól a másikig, majd vissza, néha tízszer, egymás után, míg el tudtunk szakadni egymástól.

A levelek jöttek-mentek az udvarlóktól: Lászlótól és Feritől. Egyszer – levelezés közben – Ferivel (akivel Kézdivásárhelyen is többször találkoztam) majdnem összevesztünk, de végül kibékültünk. Ennek nagyon örültem, mert kedves, közvetlen sorai mindig megörvendeztetek. Nem olyan ömlengősek a levelei, mint Lacié. Kell egy ilyen kedves, jó barát is (nem feltétlen udvarló).

Vasárnaponként rendszeresen jártunk a templomba, ott mindig találkoztam ismerősökkel, akikkel elbeszélgettünk, sétálgattunk a korzón. Ferike tanárnő is a Ferences atyák templomába járt, ugyanoda, ahová én.

Amikor időm engedte, jó könyveket olvastam, mostanában például Báró Jósika Miklós: „Magyarországon” című regényét.

A háború előszele

1944.

NEMSOKÁRA vége február hónapnak. Az iskolában nagyon szigorúan vesznek mindent. Nem értjük, tanáraink miért sietnek annyira a tananyaggal? Alig bírjuk tartani ezt a gyorsaságot. Minden más, mint a múlt évben, olyan furcsa gyors-tempóban halad minden, mintha kergetnének. Lehet, hogy valóban kergetnek?

1944. március 23. Már igazi háborús nap, lelkipogorlat van az iskolában. Majdnem minden este „zavaró repülést” vagy „riadót” jeleznek a rádióban.

Otthon: Trrr... csengetnek! Távirat érkezett. Guszti bátyámat a frontra vezényelték, ezért megtartották az eljegyzésüket Nagyváradon. Nem várhattak húsvétig, ugyanis úgy tervezték, hogy nálunk ünnepeljük majd az eljegyzést, húsvétkor.

Sziréna! Gyorsan, le a pincébe. Repülőzúgás! ✈

A legfelső lépcsőn ülve néztem a csillagokat, gondolkoztam. Milyen borzasztó a háborúra várni. Mit hoz nekem a jövő?

Sziréna! Vége a riadónak! Hál' Istennek, semmi komoly nem történt.

A konyhában a cica úgy nézett rám, hívogatott a fürdőszobába. Finom érzékük van a cicáknak. Olyan édesen nézett rám, finoman és halkán nyafogva, valamit mondani akart, – de mit?

Csengetnek! Ismét távirat. Mi van ma? Páváról (Háromszék megye) jött. Aniska nagynéném meghalt. Szegény, mennyit szenvedett. Isten adjon neki nyugalmat. Így kezdődik a háború, hogy mi még a temetésre se mehetünk. Őrült forgalom, hadi szállítások miatt, a vasúton. – Hajnalban, még egy riadót jeleztek!

BETELJESEDETT, amitől féltünk! **1944. március 31.** Ma lett vége a tanévnek! Most értettük meg, miért kellett úgy sietni, rohamlépésekben átvenni a tananyagot.

Hosszú vakáció előtt állunk.

Igen. Vége a tanévnek, de ez számunkra nem öröm. Ennek a vakációnak nem lehet örülni. Máskor minden

napot, vakációt öröm-ujjongással fogadtunk. Most minden lány arcára valamilyen különös borongás, félelem ült ki. Mindenki érzi, hogy a háború jeges keze nehezedik ránk. Holnap délután 4-re még be kell mennünk az iskolába. Az osztályterem már üresen kong... Az én szívemet valami furcsa facsarja. Olyan rossz nézni a kiürített termet, pedig nemes célra adjuk át, kórháznak rendezik át.

SZOMORÚ, bánatos napsugár kandikál be az ablakon. **1944. április 1. szombat van.** Az égen sötét, nyomasztó fellegek gyülekeznek, mintha ők is háborúba indulnának. Milyen különös. Nekünk még ma iskolába kell mennünk? Igen! Ma, utoljára. Út közben egy végeláthatatlan hosszú csapat jön velünk szemben – zenekarkísérettel. Asszonyok, gyermekek sírnak, kapaszkodnak a családfő, testvér, szerető férj vagy feleség karjába. Hová mennek? Ki tudná megmondani?

Az iskolában a diri különböző rendeleteket ad ki. Ferike (Szabó Ferike Teréz, osztályfőnökünk) behív minket a gépíróterembe, ellát mindenféle jó tanáccsal. Aztán leosztályozta a társaságot. De megint mi ez? Sziréna... Gyorsan, rohanás le a pincébe!

Sárga csillag

1944. április 23. vasárnap

A KILENCES MISÉRE mentem Katóval, a Barátok templomába. Olyan megható volt, mellettem ült egy *sárgacsillagos* néni. Végig sírt mise alatt. Nem tudhatom az okát, de szomorú volt nagyon. Imádkoztam érte, hogy megvigasztalódjon.

Még arra kértem a Jóistent, jöjjön segítségemre, nem tudom, mitévő legyek? Az én szívem is telve volt bánattal.

Ibolyaszőnyegen jártunk

Marosvásárhely, 1944. április 23. vasárnap

DÉLUTÁN Somos-tetőre mentünk. Gyönyörű az erdő. Minden üde zöld, a fák, a fű, – rengeteg virág! Szinte ibolyaszőnyegen, vagy talán a Mennyekben jártunk!

Ez már nem is április, hanem MÁJUS! Azért az ördög nem alszik! Észnél kellett lennem, pedig én is szerelmes voltam: a tavaszba, a májusba, az egész szép világba! Talán nem is lett volna bűn egy ártatlan csók.

Labdáztunk, futottunk, virágot szedtünk. Kicsi minden szál ibolyával hozzám jött. Hazaérve Nusi szobájában táncoltunk. Kicsi nagyon jól keringőzik. Nekem is ez a kedvenc táncom, persze, jó partnerrel, Kicsi pedig remekül táncol. Játszott a harmonikáján, aztán elbúcsúztak.

Rádió-szolgálat

Marosvásárhely, 1944. május elseje

ELJÖTT A SZÉP MÁJUS! – a gyönyörű, szerelmes, édes, illatos tavasz! Reggel zenés ébresztő. Beosztottak éjszakai ügyeletesnek. Éjfél van, csak a Himnusz dallamai szállnak az éjszakában... Könny szökik a szemembe, mikor hallom. Kinézek az ablakon, gyönyörű az éjszaka... Miért ragyognak olyan szépen a csillagok? Miért olyan mámorító a levegő? Tele illattal... A rádióban halkán szól a zene, én kinézek a tavaszi éjszakába,

ábrándozom. Vajon érzi-e „VALAKI”, hogy gondolnak rá, hogy valaki nagyon szereti? De ki lesz az IGAZI? Honnan fogom megtudni?

Gyönyörű tavasz

Marosvásárhely, 1944. május 6.

KÉSŐ ESTE az ablak mellett ültem. Ábrándozva gondoltam a délelőttre, mikor Kicsi olyan szerelmesen nézett rám, s remegve fogta a kezemet.

Most olyan nagy a csend, langyos esti szellő fújdogál. A holdvilág rám ragyog. Május és szerelem... Szép és boldog lehetne az élet, ha nem lenne minden olyan bonyolult.

Mindig ara gondolok, megtalálom-e az igazit? Vagy egyszer majd bevonulok egy zárdába. Ott csend van és nyugalom, nem olyan viharos, mint most az én szívem. Zűrök körülöttem!

Vasárnap a templomban megnyugodott háborgó lelkem. Szeretem a templomi csendet.

Eszembe jutott Ady gondolata:

*„Mikor elhagytak, mikor a lelkem roskadozva vittem,
csöndesen és váratlanul átölelt az Isten!”*

Levelet kaptam Kicsitől

1944. május 20. szombat

REMEGVE BONTOTTAM ki a borítékot. Azt írja, a frontra vezényelték őket. Tehát nem szabadságra mennek, amint barátja említette, hanem a frontra, s ki tudja, talán a halálba... Azt írta: nagyon sokat gondol rám, nem

tud elfelejteni! Dehogynem! Majd az idő... Sorait olvasva kicsit fájt a szívem. Tudom, én sem felejttem el őt soha, és sokszor eszembe fog jutni a kedvessége, bánatos mosolya.

Mici néni kérésére válaszoltam a levelére. Soha többé nem hallottam róla...

Sportbemutató

Marosvásárhely, 1944. június 4. vasárnap

ELJÖTT a nagy nap, amire sokáig készülődtünk: edzetünk a sportpályán, táncpróbákra jártunk, készítettük a szép szőttes ruháinkat. A részletekről beszéljen a naplóm:

Izgalommal vártuk a nagy napot. A gyönyörű a szőttes ruhám elkészült, anyagát kedves Nagymamám küldte, de a varrónőnk itt készítette el. A kötény hímzését tegnap fejeztem be.

(A képen Kucival, Zsozsóval és Gabival, osztálytársaimmal vagyok látható.)

Délelőtt emlékezetes ünnepséggel kezdődött a nap, a Városháza előtt táncol-

tunk. Legszebb szám a mi táncunk volt. Óriási körben, mind székel szöttek ruhában vagyunk. Olyan, mint egy hatalmas virágcsokor a színes lánycsapat. Zsozsó a párom. Nem volt hiábavaló a sok próba, jól sikerült. Mennyit bajlódtem a kicsikkel, de megértte. Olyan aranyosak voltak. Kifelé jövet végig tapsoltak bennünket, még az utunkat is elállták.

Délután kezdődött a sport bemutató.

Távugrásból érmet nyertem. Kucika remek súlydobó. Ki hitte volna eddig?

Fricike (osztályfőnöknők) is itt volt, velünk együtt izgult. Anyukáék fentről, a tribünről nézték a műsort.

Ez is 1944-ben történt

Marosvásárhelyen, 1944. július 6-án.

HARMADIK ÉVFOLYAMOT követő vakációt nem akartam csupán pihenéssel eltölteni, ezért – mivel kilátásom nyílt rá – el akartam valahol helyezkedni. Ezért nyár elején, egy verőfényes napon megjelentem a Burgerkertben. Marosvásárhelynek ez egy gyönyörű része, egy rendezett parkerdő (itt tartották nyaranta a kisiskolások nyári táborát). Egyik osztálytársamat is itt alkalmazták. Tetszett a környezet és arra gondoltam, milyen jó lenne nekem is itt dolgozni. Vilmos bácsi, édesapám kollégája vezette a nyári táborot, az ő közbenjárásával engem is fölvettek a táborba.

Másnap Pityuval mentem fel a Burgerbe. Csodálatos, hogy engem is fölvettek! Már szerdán 8 órakor kezdek a munkát! Örömmel újságoltam el otthon szüleimnek a jó hírt.

NAGYMAMÁNÁL PÁVÁN, rokonok körében töltöttem a nyár további részét. Nem sokáig élvezhettem itt a vakációt, mert a történelem mindenbe beleszólt.

1944. augusztus 23-án táviratot kaptam otthonról:

„Kata azonnal induljon haza!”

Mi történt otthon? Elsírtam magam. Gyorsan csomagoltam, mert már reggel indulnom kell.

Elbúcsúztam a rokonoktól. Szegény Nagyanyám! Azt mondta nekem: Katakám, utoljára látlak! (Utólagos bejegyzés: sajnos, valóban úgy történt, soha többé nem láthattuk egymást!)

Nagyon szomorú búcsúzkodás volt. Úgy éreztük mindnyájan, hogy veszélyes, komoly idők közelednek.

Ilus néni kocsival kísért az állomásra. Ott értesültünk arról, hogy éjjel árulás történt, a románok Yassynál átálltak az ellentáborba.

Nagyon aggódott Ilus néném, hogy hazaérek-e? Mi lesz, ha utazás közben megszakad a vasúti összeköttetés? Akkor aztán se itt, se otthon nem leszek. Ellátott jó tanácsokkal, ha valami nem várt dolog történne út közben, nyugodtan menjek be bármelyik katolikus plébániára, és ott kérjek segítséget.

EZEKET A SOROKAT már itthon Marosvásárhelyen írom. 1944. augusztus 24-ikét mutat a naptár. Tegnap a vonaton mindenki olyan furcsán viselkedett. Hirtelen minden megváltozott. Mindenki a politikával foglalkozott. A körülöttem ülők – akárcsak én – telefon vagy távirati értesítésre indultak útnak.

Egy kedves tanárnő volt az útitársam, Szeged mellett lakik, ő is a Székelyföldön járt, Kézdivásárhelyen, katona férjét látogatni. Egy fiatal tanító pedig velem szemben ült, ő Kolozsváron lakik. Nagyon foglalatoskodott körülöttem.

Otthon izgalommal várták érkezésem. Félték, hogy mégsem fogok azonnal indulni. Szerencsére, nem történt semmi baj, fontos, hogy itthon lehetek.³

Utolsó vacsora otthon

Marosvásárhely, 1944. szeptember 8.

APUKA ÉS PITYU behívót kapott (Gusztai bátyám már a fronton van). Még nagyobb a felfordulás a városban, mint eddig. Tegnap a városházán polgári személylapot akartam kérni, s a 46-os szobát már zárva találtam! Érdeklődésemre a folyosón közölték velem:

– Szombathelyen tessék keresni!

– Köszönöm, – válaszoltam, és arra gondoltam: ha már a hivatalokat költöztetik, nagy baj lehet. Apukám otthon azzal próbált vigasztalni, hogy ő tudja, mikor kell majd félni, jók az összeköttetései. Én próbáltam nyugodt maradni, talán valami csodában bíztam, hátha mégis maradhatunk, nem kell elhagynunk az otthonunkat.

Délután Ötvös érkezett a bátyámmal (most kapták meg a képesítőt a tanítóképzőben). Meghívtak estére egy flekken vacsorára, hogy együtt ünnepeljük meg ezt a nevezetes napot. Jó, én benne vagyok. Őt fiú jön (Pityu osztálytársai) és mi ketten lányok).

³ Sajnos, nem sokáig élvezhettük kedves otthonunkat Marosvásárhelyen. Nemsokára közeledett a front a határ felé és menekülnünk kellett, mert semmi reményünk nem volt már afelől, hogy Erdély a háború után is magyar terület maradhat.

A Ritz pincébe mentünk. Flekken ugyan nem volt, helyette Tordai-pecsenyét vacsoráztunk. Utána finom, féledes pezsgőt ittunk, amittől megjött a hangulatunk. Dalolgattunk és táncoltunk. A fiúk óriási piros szegfűcsokorral (50-50 szál!) kedveskedtek nekünk.

Jól éreztük magunkat, mégsem voltunk igazán vidámak. Valami ismeretlen árnyék telepedett közénk, mintha minden megváltozott volna körülöttünk. Lelkileg én se voltam egészen ott, gondolataim messze kalandoztak azokhoz, akik távol vannak ugyan tőlem, de szívemben hordozom őket.

Tizenegy óra után mentünk haza. Legszebb emlékeim között őrzöm ezt az estét, mert ez volt az utolsó, ami még szép lehet itt, Marosvásárhelyen. Csodálatos, hogy ma nem volt légiriadó a megszokott időben. Talán azért, hogy az esténk zavartalan legyen.

Indulnunk kell

Marosvásárhely, 1944. szeptember 9. szombat

ALIG ALUDTUNK valamit. Már közeletről hallatszik az ágyúdörgés, a front egyre közeledő, félelmetes moraja. A repülők állandóan zúgnak fölöttünk. Borzasztó a felfordulás mindenütt! Egymáshoz szorosan közel, állandóan mennek a különféle járművek, civil- és hadi felszerelésekkel. Katonák kocsin és gyalog: magyarok... németek... Költöztetik a kórházakat.

A nagyállomás felé – ahol lakunk – még annál is nagyobb a felfordulás. Az utakon nem lehet keresztülmenni.

A katonai parancsnokságon ajánlották Apukának, hogy most már vonaton vagy gyalog – ha elhatároztuk, hogy

megyünk – indulnunk kell a front elől. Itt az utolsó perc. Ki tudja, mi lesz Erdély sorsa a háború befejezése után?

Szüleim döntöttek, hogy azonnal csomagolunk. Hárman megyünk: Anyukám, Bandi testvérem és én. Személyenként egy-egy nagy személypoggyászt lehet feladni, és mindenki vihet magával egy kisebb bőröndöt, amibe a mindennapi személyes holmija, s még egy váltás ruha belefér. Én a „kincseimet” bepakoltam: imakönyveimet, a fényképezőgépet, családi fotókat, naplóimat.

Gusztai bátyámat tavasszal hívták be, már a fronton van. Pista bátyám is megkapta a behívóját, Apám pedig itt teljesít szolgálatot Marosvásárhelyen. Ő se marad sokáig, levente-csapatot menekít Nyugat felé.

Utolért bennünket a front

Kisbárkány, 1944. december 16.

HIÁBA MENEKÜLTÜNK ezer kilométert. Az ablakból látom, hogy a szomszéd kert felől orosz katonák tömege érkezik, vállukon, fejükön tarka, zabrált abroszokkal, ágytakarókkal – egymás után ugrálnak át szomszéd folyosójáról az iskola udvarába, és sietve távoznak a falu felé. Hozzánk egyikük benyit: Szó nélkül leemeli a konyhaszekrényre fölakasztott egyetlen zsebóránkat, füléhez emeli, zsebre dugja, majd egy másikat fölakaszt a helyére, ami nincs felhúzza.

Utána „kedves vendégünk” kínálás nélkül belemarkol a tálba, és marokszámra kiemel a friss pogácsából, s a zsebeit megtömve, ahogy jött köszönés nélkül távozik.

Hajnali négy órakor minden zúg és morajlik, remeg a környéken... Félelmetes, ahogy fejünk fölött süvöltnék a

különféle gyilkos lövedékek. Tehát itt, a világvégén sem kerülhettük el a frontot, hiába menekültünk ezer kilométeren át!

Zörgetnek az ajtón, a szomszédból jöttek értem. Egy idegen van náluk, nem értik egymást! Sietve indulok hozzájuk. Egy hiányos öltözetű, riadt ember ül a konyha saroklócáján. Lengyelül és németül beszél. Kifaggattam, s elmondta, hogy az oroszok elől menekült. Kapott enni, meleg ruhát, kabátot, én pedig a kerítésen átmászva jutottam haza.

Az udvar megint németekkel van tele, itatják lovaikat. Újra kezdődött a csimm-bumm. A németek hamar elindultak Nagybárhány felé, a menekültnek is sikerült velük elmenni. Sokáig tartott a lövöldözés.

Még hogy ez a világ vége? A front ide-oda mozog. Hol németek, hol oroszok váltják egymást.

Micsoda fontos hely lett Kisbárhány, ez a 44 házból álló kis falu!

FÉLELMETES. Néhány óra alig telt el, s megint tele van az erdőszél orosz katonával, körös-körül feketélik tőlük a behavazott környék. Mindenhová benyitnak, hozzánk is. Ami kezükbe kerül, mindent visznek. Nyitogatják az ajtókat, szekrényeket, fiókokat, – németet keresnek, azt kiabálva: „Nyemecki, nyemecki?” Idegesek s nem valami barátságosak.

Megint benyit három vad tekintetű orosz, ők is németet keresnek, közben Bandi testvéremre mutogatnak. Anyukám eddig szót tudott velük érteni, de most hiába magyarázta, hogy a fiú nem német, hanem a fia. Megmutatta nekik a pecséttel ellátott arcképes vasúti igazol-

ványát. Elkapták tőle, összetépték, rátapostak, tovább hadonásztak. Mindnyájan halálra rémültünk. Mi lesz most? *Nem akarják megérteni!?* Azt hittük, hogy a szemünk előtt fogják agyonlőni. Csak nagy nehezen csillapodtak le.

Sokan bejöttek a nagy konyhába, melegedni, a földön körben ülve kártyáztak. Még a lábszárunkon is, bokától térdig sok-sok karóra van fölcsatolva. Ki tudja, miért kell nekik annyi karóra?

1944. december 19.

ALEXANDER KAPITÁNY napok óta befészkelte magát hozzánk: Azt mondta, itt marad, hogy ne féljünk. (Én mégis félek.) A frontról jön be pihenni, a konyhában egy heverőn most is alszik. Közben két fiatal katona be-robban az ajtón, körülnéznek. Az egyik Pityu bátyám nadrágját gyömöszöli a táskájába.

Anyukám fölébresztette a kapitányt: – Kaptány, ébredjen, elviszik a fiam egyetlen nadrágját! Alexander felkelt, nagyon begurult. Elkapta a gyereket, akinél a nadrág volt, és a szó szoros értelmében hátulról bele-rúgott. Anyukám értette, mit mond neki: – „Nem szégyellitek magatokat, menekültektől zabrálni?” Gyorsan eliszkoltak, s őket többé nem is láttuk.

1944. december 21. csütörtök

AZ OROSZOK bejövetelének első pillanatait – a légnyomás miatt kitöredezett ablakú, dermedtően hideg szoba padlóján hasalva – naplómban örökítettem meg.

Alig bírom a tollamat használni a dermesztő hidegben. Naponta ide lopódzom be, hogy leírhasam a történeteket. Fejünk fölött röpködnek az aknák, csak úgy reng a ház. Amikor nagyon erős a hangja, sarokba húzódok. Vaszillal már megbarátkoztunk, sok orosz szót lediktált nekem, már megtanultam néhány mondatot.

Háborús orosz fánk

HOZZÁVALÓK: 2 kg 00-ás lisztet (akkor így hívták a legfinomabb réteslisztet, amiben nem volt hiányunk, mert anyukámnak sikerült beszereznie a család számára megfelelő mennyiséget) összedörzsölünk annyi zsírral vagy vajjal, amennyi éppen akad a házban. Majd egy sajtár (abban az időben tej fejéséhez használt, vödörnyi úrtartalmú edény) friss tehéntúró (valamelyik gazdától csak úgy áthozva) leszűrünk a savótól.

Utána a család fürdéséhez használt nagyméretű, (esetleg kisúrolt) lavórába téve, hozzáadunk 5-6 tojást – persze feltörve –, amit előzőleg villával felferünk, kevés sót, ha van 2-3 kanál cukrot (akkor nem volt), és az egészet alaposan összedolgozzuk.

Gyúródeszkán is történhet a tészta összedolgozása, ha az éppen nem helyettesíti a lövöldözés közben kitört ablakot, mint akkor.

Jó erőben levő gazdasszony kell a rengeteg tészta eldolgozásához! Szegény anyám – az akkori viszonytagságok között – éppen elég gyenge állapotban végezte ezt a feladatot.

Közben, lehetőleg a régimódi, rakott-tűzhelyre teszünk két nagyméretű, mély sütőtepsit, azokban felolvasztunk

annyi zsírt, hogy félig legyen az edényben. Felforrósítás után a tészta masszáját kinyújtva, nagy fánkokat szaggatunk belőle, majd a zsírba helyezve, mérsékelt tűzön mindkét oldalukon szép pirosra sütjük.

Ha van, porcukorral megszórjuk (akkor nem volt, mégis gyorsan elfogyott).

Háborús karácsony

MÉG ILYEN KARÁCSONYUNK SEM VOLT! Eddig együtt voltunk mindnyájan (kivételesen az elmúlt év, amikor Apukám a katonaságtól nem jöhetett haza). Akkor még meghitt volt az ünnep, karácsonyfa állt a legnagyobb szobában, asztalunkra sok finomság került.

Most semmi, csak a félelem és reménytelenség... A falu rettenetes látványt nyújt, a kamrák üresek, szinte mindentől megfosztottak a megszállók. Alig lehet ép házat látni, a kis faluban mindig rend volt, most mindenütt romhalmaz, szemét.

Három civil halt meg a háborús események alatt ilyen kicsi községben! Nem gondoltuk, hogy ez haditerület lehet! Milyen szomorú karácsony jutott mindenkinek, főleg azoknak, akik elvesztettek valakit a családjukból.

Karácsonyeste, karácsonyfa nélkül.

Szerény vacsoránkat fogyasztva, kicsit beszélgettünk, távollévő szeretteinkre gondoltunk. Élnek-e? Gondolnak-e ránk? Hol lehetnek most, és ők hogy ünnepelnek? Tudják-e, hogy mi most milyen napokat élünk át? Így telt el Kisjézus születésnapja az Úrnak 1944. esztendejében!

Hazajött apuka

Kisbárkány, 1945. április 7.

MA NAGY ÖRÖM és meglepetés ért bennünket! *Végre hazajött Apukám!* Igaz csontsoványan, holtfáradtan top pant be a lakásba. Egyik falusi ember találkozott vele a falu szélén, ő segített neki, hozta a hátizsákját.

Utoljára 1944. szeptember 10-én láttuk kedves otthonunkban, Marosvásárhelyen, amikor kikísért bennünket az állomásra az utolsó menekülteket szállító vonathoz. Milyen boldogság mindnyájunknak! Nagyon fáradt, kimerült és lesoványodott.

Később elmondta, milyen viszontagságok között jutott haza, végig gyalog, a nyugati határról. De végre, itthon van!

Jó hírt hozott, Guszti bátyámról. Március elején kapott tőle levelet, akkor Siófokról írta, hogy oroszok tartják fogva. Közölte, hogy jól van, és reménykednek, hátha hazahozzák őket, ami sajnós, hiú ábránd maradt, mivel csak három év után szabadult orosz hadifogságából, igazán nem kellemes emlékekkel.

Falun

Kisbárkány, 1945. május 30.

SZERETEM A FALUSI ÉLETET, de a sarat nem. Szeretem a virágos rétet, a zöld erdőket, a madárdalt, a csendet, a szép láthatárt, a távoli nagy hegyvonulatokat. A sok-sok aranyos állatot: a pelyhes csibéket, gömbölyű és játékos kiscicákat, a báránkákat, meg sok mást, ami a városban viszont nincs.

Ha időm engedi, és csak leülök a szabadban, a kertben, nézem a tájat, egy kis állatot, egy fűszálat vagy virágot, a madárcákat, órákon át tudnám nézni és gyönyörködni a természet páratlan szépségében.

Ilyenkor érzem: mennyi csoda van körülöttünk, csak észre kell vennünk. Elmerengek azon, hogyan keletkezett mindez? Igen, kell lennie valakinek, aki ezt a csodás világot létrehozta, megteremtette. Aki onnan fölről vigyázó szemmel néz le ránk, – csak most kissé elhanyagol bennünket. Hogy miért? Ez az, amit nem tudhatunk.

És milyen bölcsen rendezte be a világot. Most éppen egy olyan könyvet olvasok, ami e témába vág. Feliczián Vilmosnak a „Csodálatos természet” c. művében mélyedek el olykor. Mennyi minden található körülöttünk, ami szép, ami jó, amivel hasznosan lehet az időt kitölteni. És mégis akad olyan ember, aki unatkozik? Annak nincs érzéke a széphez, a jóhoz, vagy egyszerűen csak nagyon ostoba lehet.

Cirmoskánk⁴

GYERMEKKOROM ÓTA szerettem az állatokat. Csodálatos teremtmények. Cirmoskánk, kedves anyamacskánk nem mindennapi gondoskodásról tett tanúságot. Három kiscicát hozott a világra. A konyha védett sarkában készítettünk családjának puha fészket. Egy nagykosárban éltek boldog cicaéletüket. Cirmos ott szoptatta, tiszt

⁴ Megjelent Anyai gondoskodás címen, a Válogatás magazin 2004. július számának 27. oldalán

togatta a kis jószágokat, később onnan gurultak le, egymásba kapaszkodva játszottak békességben.

Ekkor történt, hogy a tyúkanyó kiköltött egy fészekalja kiscsirkét. Hogy, hogy nem, az egyik tojásból késve bújt elő a csibe, de a kotló nem fogadta el. Szegény pici bolyhos lény magára maradva, állandóan csipogott.

Anyukám egy kis kosárkát kibélelve, fészket készített neki, hogy ne fázzék a kis árva. A kosarat a sütő mellé tettük, hogy jó meleg helye legyen.

Igen ám, de szörnyen unatkozhatott, és egyre kétségbeesettebben csipogott.

Nem messze pihentek a cicák saját kosarukban. A cicamama felfigyelt az állandó csipogásra, szemmel láthatóan zavarta a kis állat kétségbeesett siránkozása.

Egyszer észrevettük, hogy otthagyja a cicáit, óvakodva megközelíti a csipogó jószágot, és csendben figyeli. Aztán gyors mozdulattal melléugrik, szájába veszi.

– Óh jaj, azt hittük, véget ért a kiscsibe élete, – de nem!

Mit ad Isten? – odaviszi a szájában, és lerakja kiscicái mellé. Utána ő is kényelmesen melléjük telepedik.

A kiscsibe elhallgat, megnyugszik, – az anyacica is. Ezt követően ott melengeti, nyalogatja, mintha saját kölyke lenne. Biztosan csak azon csodálkozott, hogy miért nem szopik úgy, mint a többi három macskakölyök?

A kiscsibe később is mindig ott téblábolt a játékos kismacskák között. Amikor csipogni kezd, Cirmoskánk odamegy hozzá, nyávogva hívja, nyalogatja, úgy terelgeti őt is, mint saját cicakölykeit.

Talán sokan nem is hiszik el, hogy egy macska képes volt ápolni a kiscsirkét!

Cirmoskánk kimúlt

Kisbárkány, 1945. június 2. szombat

AZ ÉN ÉDES KISCICÁM ma reggel váratlanul kimúlt. Szegénykémnek szörnyű fájdalmai lehettek, de olyan szépen viselte. Nem simogathattam, nem vigasztalhattam, hogy szenvedéseit enyhítsem. Féltünk, hátha megkarmol, s ki tudja, talán veszettségben szenved? Csak az ajtó üvegén keresztül láttam, együtt szenvedtem vele. Olyan fájdalmasan, nehezen vette a levegőt, hogy ajtón keresztül is áthallatszott. Kínjában a rongyokat harapdálta és néha belekapott a láda szélébe. Nagyon sajnáltam, de nem tudtunk rajta segíteni. Annyira szerettem, amiért mindig olyan hálás volt. Már tegnap fájhatott valamiye, mert furcsán nyávogott, de nem gondoltuk, hogy komoly baja van, mert este olyan jóízűen nyalogatta a tejet, és ette kezünkből a molnárkalácsot. Szokása volt, hogy kézből veszi el az ételét. Kedves állatkánk szenvedése bennünket nagyon megviselt.

A kiscicái árván maradtak. Olyan szeretettel ölelte magához őket, s ő fogadta örökbe, majd nevelte és ápolta a kiscsirkét.

A kis fehér cica már eszik valamit, de a szürkék még nem, csak az ujjamról szopogatják a tejet. Nagyon fáj, hogy Cirmos cicánkon nem tudtunk segíteni, de itt a közelben nincs állatorvos, akit elhívhattunk volna hozzá. A kertben temettem el, mellé virágot tettem, szépen betakargattam. Nyugalmas helyen pihenhet, a virágos kertben, közelünkben.

Iskolai kirándulás

1945. június 7. csütörtök

TEGNAPI SÉTÁNKON elhatároztuk Pityuval, hogy kirándulni visszük a gyerekeket. Reggel kicsit borús időben indultunk a **Sötétvölgybe**.⁵ Később az idő kiderült, gyönyörű volt minden körülöttünk. A friss erdővágásban rengeteg virág nyílt és piros szőnyeggel terített asztal várt – erdei szamócából. Ettük a finom gyümölcsöt, csak úgy tömték szájukba a gyerekek.

Egy tisztáson tízóraztunk, játszottunk, pihentünk. Aranyosak a gyerekek. Kipirult arccal, boldog mosollyal élvezték az erdő szépségeit. Látszott rajtuk, hogy örülnek a törődésnek, hiszen eddig senki sem vitte őket a szabadba. Fényképeket is készítettünk.

Dél felé nagy hőség lett, majd beborult az ég. Jónak láttuk indulni. Éppen időben érkeztünk haza. Alig tettük le a holminkat, megmosdottam, máris megeredt az eső.

Út közben

1945. június 19. kedd

VISSZAGONDOLOK az eltelt napra. Apukával indultam Salgótarjába. Szép volt a hajnali napkelte, ami már az első hegyen túl talált bennünket. Gyönyörködtünk a hegyekben, melyek egymás mögött húzódnak a távolban.

Szemben, Kelet felé, a közelben egy kis fenyőerdő húzódik. A zöld háttérből kikandikál egy-egy piros tornyocska, és az iskola piros fedele. Mindezt aranyrárával

⁵ Egy gyönyörű kirándulóhely a közelben.

keretezi be a felkelő nap sugárkévéje. Az elővillanó fényben, a szellőktől megremegő fűszálakon, mint megannyi könnycseppek, úgy ragyognak a harmat gyémántszelei.

Oh szép természet – Teremtőnk csodás alkotása!
Minden Téged dicsér!

Szeretem az állatokat

1945. június 22. péntek

ÁLLATSZELÍDÍTŐ LETTEM. Újabbam csirkéket szelídíték. Leülök melléjük, odajönnek hozzám, ott csipegetik az ennivalót. Szelídek. Megsimogatom, becézem őket. Mindegyikben kedvességet fedezek föl. Érzik, ki hogyan közeledik hozzájuk. Nem értem azokat az embereket, akik durvák az állatokhoz, bántják, vagy éheztetik őket. – Szeretettel mindent, az egész világot széppé lehetne tenni. Mindenki a boldogságot keresi, csak rossz helyen kutat utána.

Most találtam e rövid följegyzésre. Lám, akkor is, mindig szerettem az állatokat.

Baleset

HIÁBA ért véget a háború, nyomai még vissza-visszatérnek, mint a rémálmok. Olyan gyönyörű napra ébredtünk, hogy mise után azonnal átöltöztem fürdőruhába és olvasgattam. Aztán mi történt? Egyszer csak látom, hogy jön „Szili”.⁶ Szegénynek csupa vér a keze, csöpög utána a vér. Mit tett ez a gyerek? Az arca is véres. Megkérdeztem tőle, mi történt?

⁶ Egyik iskolás fiú.

ljedten, akadozva mondta el, hogy játszottak a határban, s valamilyen háborús szerkezetet találtak... Ő vette kezébe és felrobbant. Még jó, hogy nem ütötte agyon őket. Elég nagyfiú, és tessék, miket babrál, s lehet, hogy nyomorék marad a keze.

Elő a mentődobozzal, ami elég hiányos, hiszen semmit se lehet kapni. Kitisztítottam a sebeket, bekötöztem, ahogy tudtam, még egy vékony tiszta lepedőt is fel kellett szabdalni, hogy elég legyen, annyira vérzett.

Közben szülei megtudták, szaladtak utána. Lelkükre kötöttem, hogy azonnal vigyék orvoshoz. Befogták a faluban maradt egyetlen lovat, s indultak Mátraverebélybe, mert a körorvos ott lakik.

Gyönyörű falusi este

1945. június 24. vasárnap

GYÖNYÖRŰ AZ ESTE most, mikor írom a naplót – holdvilágnál. Idehallatszik a falusi lányok éneke és távolról a békák brekegése, a tücskök cirpelése... és csodás a sötétbeborult táj, amit csak a hold világít meg. Olyan valószínűtlen, mesebeli szép minden körülöttem, csak a szívem nehéz, – nagyon!

Milyen szép az erdő...

Kisbárcány, 1945. július 1.

KORÁN fölkelünk, már hajnali ötkor kinn voltunk a Csapástetőn, gombázni megyünk, mert sok eső esett, épp' megfelelő idő gombaszedésre. Már jó ideje jártuk az

erdőt, amikor felkelt a nap. *Milyen szép az erdő...* A fák között beszűrődő napkék sugarai a harmatos fűre hullva olyan látványban részesítettek, mint ha gyémántokkal lenne teleszórva az egész erdő. A madarak hangos csiviteléssel üdvözöltek bennünket, a felkelő napot és az Egek Urát, aki minden jóval ellátja őket.

Eleinte alig láttunk gombát, később azonban Pityuval egy remek helyre bukkantunk. Egy tisztás szélén gombával volt terítve a környék. Egészen frissek, még csak a fejük teteje látszott ki az avarból. Azt se tudtuk, hova szaladjunk a szebbnél-szebb gombákért. Már megtelt minden kosár, hátizsák. Az enyém ugyan kicsike volt, de a gombától nehéz lett. Még a pulóveremet is összekötöztük, hogy abba is gombát gyömöszölhessünk. Hazafelé alig bírtuk cipelni zsákmányt, jól kifáradtunk, mégis szép kirándulásban volt részünk.

Vizsgáznak a gyerekek

SZORGALMAS tanítás után végre eljött a vizsga ideje. Bátyám olyan nyugalommal készült rá, mintha ki tudja, mióta végezné hivatását. Jó természete van az én ked-

ves bátyámnak, szorgalmas és türelmes. Nem emlékszem olyan esetre, hogy kijött volna a sodrából, pedig a gyerekek gyakran huncutok, nem mindig engedelmesek. Olyan szépen le tudja őket szerelni.

Kisbárkány, 1945. július 10. kedd

VÉGE A TANÍTÁSNAK, Pityu megtartotta a vizsgát. Büszke vagyok rá, nagyon jó eredményt mutatott föl a viharos esztendő ellenére. Sokat bepótolt, neki köszönhetően nem veszítettek évet a gyerekek. Tisztelendő úr hozott szentképeket, jutalmul a legjobb tanulóknak.

Pityut szerették a gyerekek, mert nyugodt, kiegyensúlyozott. A kis nebulók most is figyelmesen, ragyogó szemmel, bizalommal néznek rá. Nem örülnek a vakációnak, inkább tovább is járnának iskolába. Ez azért érdekes, mert Pista bátyám tulajdonképpen nem készült tanítónak, csak véletlenül lett oklevele. Alatta csak az iskola változott. Ő meg közben – vakációkban – egészen más pályára készült. Most mégis, milyen szeretettel, jól bánik a gyerekekkel, és eredményt ért el velük.

Hadifogságban

Kisbárkány, 1945. augusztus 8. szerda

SZOMORÚ HÍRT hozott a postás. Kegyetlen valóságról értesültünk. Gyugyitól jött levél; vonat vagonjából dobta ki valahol és egy jószívű ember adta postára. Ettől rettegtem. Kivitték a messzeségbe, a világ végére, a pokolba: orosz hadifogoly lett, szegény, drága testvérem.

Hogy készültek az esküvőre, és ki tudja, meddig sínylődik ott? Bár meg tudna szökni!

Bennünket ismét elszakítottak szeretteinktől, honfitársainktól, édes magyar hazánk szerves részétől. Erdélyben, apám szülőföldjén megint üldözik azokat, akik ott születtek, akik odatartoznak, kiket gyökereik oda kötnek. Szomorú levelek érkeznek hozzánk a rokonoktól.

Miért, kinek kellett ez a háború? Mennyi vér omlott ki, mennyi otthon dőlt romba, mennyi család szakadt szét? Hányan sínylődnek fogságban? Akik élő-holtak. Mennyi ember lett földönfutó? Miért? *Szegény bátyám, téged is beraktak egy vagonba, betetereltek, mint az állatokat, talán egy kis vízzel, netán anélkül beszorítva a hőségben, nagy kinnal utaztok a messzeségbe!*

Ránézek anyámra. Mit tett vele ez a háború? Ez a sok megpróbáltatás. Nem, nem fogja kibírni sokáig. Közel áll az örülethez. És most még ez ráadásnak nem hiányzott neki, hogy Gyugyit elhurcolták Szovjet-Oroszországba. Isten, ne hagyj el nagy bajainkban, szörnyű bánatunkban, adj erőt, elviselni a lehetetlent.

Eddig is aggodalommal gondoltunk rá, minden imámba belefoglaltam, ostromoltam az Egek Urát, könyörüljön rajta, hogy túlélje a borzalmakat, és mielőbb visszajöjjön közénk.

Táncmester és rendező lettem!

VIZSGA NAPJÁN a nagyobb lánykák arra kértek, tanítsam őket táncolni. Azzal a feltétellel vállaltam, ha maradnak a szép népviseletükben. Megbeszéljük, hogy foglalkozunk majd kézimunkával, beszélünk vallási kérdésekről, hazaszeretetről, helyes viselkedésről, háztartási- és egyéb témakörökről lehet még szó.

Ők csak a csárdást ismerik, azt is nagyon egysíkúan. Megtanítom őket a magyar tánc számtalan változatára. Igaz, ahogyan ők mondják az „úri”-táncra kíváncsiak. Társasági táncokat is fogunk tanulni.

A tanfolyamnak nevet adtunk: „Fehérrózsa-kör” lett. Mindenkinek tetszett. Remek! Roppantul meg voltam elégedve saját ötletemmel.

Kértek, hogy tanítsak be nekik *színdarabot* is. Nagyon lelkesek a kislányok.

Színdarabok után kutattam, alig van választék, csak rövid darabokat találtam.

Vasárnap litánia után jöttek a lányok a megbeszélt időben. Előbb az előadásról beszéltünk, utána felhívtam figyelmünket a táncsal kapcsolatos illemszabályokra (köszöntés, bemutatkozás, társalgás, tánc közbeni viselkedés, stb.), utána a magyar táncokból bemutattam néhány változatot. Hű, de botlábú némelyikük!

Estefelé jöttek a fiúk, kérték, hogy ők is szívesen tanulnák a modern táncokat, s szívesen vállalnak szerepeket is. Jó, ha ők is bővítik hiányos tánctudományukat. Emilt, akivel együtt jártam az elemi iskolában a hangjáról meg sem ismertem, amikor a sötétben beszélt. Azt mondta, bízzak rá nehéz és hosszú szerepet, szívesen megtanulja.

Esténként a megbeszélt napokon próbáltuk a *színdarabot*, Emil különösen szorgalmas, lehet rá számítani.

1945. augusztus 14.

TEGNAP ESTE elmaradt a próba, pedig már nagyon közel van az előadás napja. Szentkúti búcsúsok jöttek, a

faluban telepedtek meg legalább 300-an, ebből 70-en az iskolában éjszakáztak.

Mivel időnk volt bőven, Emil elmesélte, hogyan fogták el őket a „ruszvik”. Néhány barátjával elsétált a frontra, kíváncsiak voltak, milyen az? Elöljárósági igazolásra sikerült hazajutni. Isten megóvta a fogságtól, s ebben – a kérvény megírásával – nekem is részem volt.

Nagy kár, hogy nem taníttatták tovább, mert magasan kiválik a többiek közül. Udvarias, eredeti, jó gondolatai vannak, vállalkozó szellemű. Nagyon jól utánoz, kellemes a hangja, könnyen tanulja a szerepeket. Azt mondja, hogy otthon nincs ideje tanulni, mégis jól adja elő a szerepét. Még színész is lehetett volna belőle, ha tanul. Ehhez vannak adottságai: fellépése jó, megjelenése bizalomgerjesztő. Remekül táncol, könnyen tanul. Egy szóval: sokra vihette volna, ha nem cövekel le a falujában. Az biztos, ha apámat követő tanítónő is szívén viselte volna a tehetséges gyerekek sorsát, nem itt tartanának.

Összehasonlítottam a falusi fiatalokat a városiakkal. Kedvesek, vidámak. Romlatlanok és ragyog a szemük, arcuk, mikor foglalkozom velük, nyelik az új ismereteket. De velük senki sem törődött. A fiatal tanítónő letanította a kötelező óráit a kicsiknek, ezzel elvégezte a munkáját. Ezért kapott fizetést. De hogy foglalkozzon az ott élő fiatalokkal, felnőttekkel, biztosan eszébe se jutott.

Felépült a színpad

1945. augusztus 16. csütörtök

NEM ÉPPEN ragyogó, s nem is fényes a színpad, csak olyan, amilyen anyagot tudtunk hozzá szerezni. Majd ha feldíszítjük az omladozó termet, eltűnnek a hiányosságai.

Jó lenne, ha összegyűjthetnénk nagyobb összeget, hogy az iskola javítására is tudnánk belőle valamennyit fordítani.

„Színházi premier”

NAPOK ÓTA készültünk az előadásra, a díszleteket, ruhákat kell még átnézni. Kevés gyakorlatom van e téren. Pár éve Erdélyben – a Páván tanító Kálmán Ferivel – egy alkalommal közösen rendeztünk színielőadást iskolásokkal. De akkor ketten voltunk, most minden rám hárul. Itt a főpróba ideje, egész délután el leszek foglalva, de lehet, hogy estig is elhúzódnak az előkészületek. Fárasztó napra számítok.

1945. augusztus 22. szerda

KINT ESIK AZ ESŐ. Az ifjúság, főleg a fiúk jöttek a színpadot szétszedni, mindent visszahurcoltak oda, ahonnan hozták. Örülnek, mert a pénzből összegyűlt – az iskolára szánt javítási költségeken felül – egy másik mulatságra is futja. A munka végeztével mind hozzám jöttek, igazán hálásan köszönték segítségemet, hogy annyi időt áldoztam rájuk. Megkérdezték, mivel hálálják meg mindezt? Azt feleltem, hogy semmivel se tartoznak, szívesen tettem, nem volt részemről áldozat. Jól éreztem magamat közöttük, velük „fiatalodtam”. Jót nevettek mondásomon, hisz’ voltak közöttük nálam idősebbek is.

Mégis, a sok munkát, éjszakázást – csak úgy – nem fogadhatják el. Azt mondták, hogy nem úgy gondolták,

amikor kértek rá, hogy ingyen foglalkozzam velük. Nem mernek máskor megkérni. Én azonban biztosítottam őket arról, hogy amíg itt vagyok a faluban, bármikor kész vagyok velük foglalkozni.

Kedvesnővérek

1945. augusztus

MÉG MINDIG álmos vagyok, egész héten nem tudtam kipihenni az éjszakázásokat. Délután belealudtam az olvasásba, a könyv kiesett a kezemből. Amikor fölébredtem, két *kedvesnővér* vendéget találtam a szobában. Anyukámmal beszélgettek. Bementem hozzájuk, kéréssel fordultak anyámhoz, hogy engedjen engem hozzájuk, Ferences nővérnek. Talán ez volna a legjobb megoldás számomra. Nekem is eszembe jutott már nemegyszer. Nem lennék olyan egyedül. *Csend és béke venne körül, nyugalom testben és lélekben.*

Néztem a fiatal nővér szép arcát: nyugodt, békés vonásait, szeméből derű és tisztaság áradt, kisugárzik másokra. Kár, hogy nem neveltek engem zárdában. Apáméknak erről más a véleménye.

Mindig vonzódtam a szerzetesekhez, Marosvásárhelyen is bejártam a kedvesnővérekhez – akik osztálytársnőimet tanították, s a barátok templomába jártam szentmisét hallgatni. Iskolatársaim közül sokan az alsó négy osztályt a zárdában végezték el, boldogan látogatták a nővéreket utána is.

Kicsit elkalandoztak gondolataim. Nem tudom, jó apáca lennék-e? Mindig jól éreztem magam köztük, szerettem a tiszta, fennkölt társalgást. Mégsem érzek magamban hivatást a pálya iránt. Úgy érzem, a mai világban nem

volna okos dolog erre az útra lépni. Amilyen hangokat hall az ember, hogy üldözik a papokat, egyházi embereket, ki tudja, mi lesz ebből? Különben is, ott legfeljebb tanár lehetnék. Én pedig művészeti pályán érezném igazán jól magamat.

Öcsém és a sztrapacska

1945. augusztus 29.

GYORSAN MÚLIK AZ IDŐ! Bandi 17. születésnapja! Vacsorára már előterjesztette kívánságát, hogy sztrapacskát főzzünk neki. (Brr... én meg se bírom enni!) Tudom, alaposan kifárad, mivel a család többi tagja a kertben tevékenykedik, s utána jó lesz az étvágya. Én maradtam otthon vacsorát készíteni.

Tisztálkodás után, vacsora előtt mindnyájan szeretettel köszöntöttük családunk legifjabb tagját. Apuka a pincéből felhozott egy üveg finom bort, s azzal koccintottunk az egészségére.

S én mostanában nagyon szorgalmas vagyok. Készülődöm a nagybetűs ÉLET-re! Minden munkát lelkesedéssel végzek. Ebéd után Bandi vagy Pityu szöveget diktál nekem, én meg „gyors(s)írok” rengeteget, legalább 10-20 oldalt naponta, hogy ne essek ki a gyakorlatból.

Estefelé minden nap az iskolában legalább egy óra hosszat játszom a harmóniumon. Igaz, nem zongora, de legalább nem felejték el mindent.

Esti tisztálkodás előtt pedig kimerítő tornagyakorlatokat végzek. Olyan jól sose tudtam leereszkedni „spárgá”-ba, mint most, pedig régen gyakoroltam.

A kenyér

AZÉRT NEKÜNK nem lehet panaszunk arra, hogy ne volna mit ennünk. Itt falun megvan legalább a mindennapi kenyерünk. Valahogy meg tudtuk oldani a legnehezebb hónapokat is. A front alatti időben jöttünk rá, hogy valamit mi is tudunk tenni azért, hogy legyen ennivalónk, mikor anyukámnak elfogyott a pénze. Pityu tanított, ugyan készült rá, hogy pénzt nem fog érte kapni, de a szülők pótolták nekünk, ennivalóval.

Ezen kívül Pityuval a kenyérsütéshez szükséges élesztő pótlására kovászt „gyártottunk”. Ezért különféle élelmet kaptunk, kinek mije volt. Nem kellett nélkülöznünk ebben az ínséges időben, mikor főleg városokban gyakran éheztek az emberek. Igaz, nekik megmaradt a lakásuk, s élelemért cserébe ők is adtak, amit tudtak. Nekünk az már korábban elveszett. Azt hiszem, mindenki vesztes ebben a szörnyű világégésben.

Gyermekkoromban csak láttam, hogyan készül a kenyér, de háború után kenyértésztát magam is dagasztottam, mikor anyukám legyöngült, megbetegedett, de teljesen egyedül csak most került rá sor.

Mikor kisült a friss kenyér, oly finom. Jól sikerült, szép dombosak, magasak a kenyerek, ott sorakoznak a hófehér kenyérkendőkön... Jóízűen beleharapok. Gondolatom messze kalandozik. Eszembe jutnak a hadifoglyok, akiknek talán még száraz kenyér sem jut, biztosan éheznek. Miért nem lehet megosztani velük a falatot, hiszen nekünk még van mit ennünk.

Torkomon akadt a falat.

Megint búcsú szülőfalumtól

VÉGRE itt a várt nap! Tehát egy új állomáshoz érkeztem. De bármilyen súlyos napokat éltünk át az elmúlt esztendőben, mégis nehéz volt otthagynom szülőföldemet. Előző este kiálltam az esti ködös-párás szürkületben a folyosó végére, ahonnan gyönyörű mindaz, ami elém tárult: a Mátra hegyvonulatai. Csak álltam és néztem, néztem, és szívtam magamba a táj szépségét. Bámultam az ismerős tájat. Talán utoljára – így. Igen. Utoljára. A szemem ugyan megtelt könnyel, de nem fájt. Arra gondoltam: „Szeretem ezt a rongy kis fészket. Ismét búcsúzom tőled – kicsit kesernyés szájjal – szülőföldem ismerős szépséges vidéke!”

Most visszagondolva, kicsit ijedten hallottam fuvarosunktól, aki beviszi holminkat, hogy újabb 700 orosz érkezett Tarjánba. Kellemetlen tapasztalataink voltak róluk a front idejéből. Mi akkor is megyünk, lesz, ami lesz! Most már nincs visszaút, holnap reggel hétkor indulunk.

Az új otthon

Salgótarján, 1945. szeptember 29. szombat

SOKAT JÁRTUNK utána, végül minden ismeretségünket igénybe véve – sikerült lakáshoz jutnunk. Pista bátyámmal együtt vettük igénybe a lakást. Ismét új helység, új lakás. Olyan az életünk, mint a kötöző madaraké... Egy év óta vándorolunk.

Első nap az új otthonunkban. De milyen? Túlzás „otthonnak” nevezni, legfeljebb szálláshelynek hívhatjuk.

Ezt aztán igazán nem lehet a szép otthonunkhoz hasonlítani, amilyenben Marosvásárhelyen laktunk. Mégsem bánkódom, legalább van már egy hely, ahol meghúzódhatunk; lassan majd rendbe jövünk, otthonossá tesszük.

Tegnap nagyon fárasztó volt az út. Itt egy öreg, kiszolgált inas lakik a lakásban. Már látom az előjelekből, hogy sok baj lesz vele. Irtó nagy a rendetlenség, kosz mindenütt. Vagyis volt, mert már valamennyit kitakarítottam belőle. Nem értem, hogy lehetett ennyi szemetet, lim-lomot összegyűjteni, megtűrni... Előttem – rejtély.

Anyuka gyakran jön hozzánk látogatóba; szeret nálunk időzni, valami finomat mindig hoz nekünk. Olyankor jó, mert nekem munka után nem kell beszerzésekkel, főzéssel foglalkoznom. Ettük az általa készített, megszokott finom ételeket. Apukám el volt foglalta, mert – életében már másodszor – megbízták azzal, hogy iskolát szervezzen Bede-pusztán, még a világvégénél is távolabb helyen...

Luby-házban

Salgótarján, 1945. december 24.

KARÁCSONYESTE. Már járt a Jézuska. Mindnyájunknak hozott valamit. Én egy pár szép harisnyát, egy kombinét kaptam Anyukámtól, játék kiskutyát Pityutól, és egy díszszobkendőt Pali bácsitól. Az ajándékozás kölcsönös volt, én is készítettem vagy vásároltam mindenkinek apróságokat. Nekem a szeretet ünnepe mindig megható. Kisjézus születésnapja most mégis milyen szomorú. Az emberek önzők, kicsinyesek, szeretetlenek. Gizi még ma se tudta megállni, hogy ne bántson meg.

Lefekvés után elmondtam esti imámat:

„Istenem, adj mindenki szívébe szeretetet, ne engedd, hogy a gyűlölet uralkodjék el mindenütt. Segítsd haza a távollévő szeretteinket, hogy érezhessék az otthon melegét. Add, hogy a szerető szívek újra egymásra találjanak. Adj az emberek szívébe szeretetet, békét, melegséget. Amen.”

Annyival tartozom azoknak, akik olvassák soraimat, hogy írásomban előforduló ismeretlen embereket bemutassam. Pali bácsival társbérletben lakunk. Ő a Luby-ház örököse. Egyedül élt egy nagy lakásban, vele előzetesen megbeszéltük, hogy lakásának egyik nagy szobáját (a mellékhelyiségek közös használatával) kiutalják nekem és bátyámnak. Így jutottunk egy lakáshoz, ami abban az időben igen nagy szó volt. Még ennek a megoldásnak is örültünk.

Idézetemben szerepel Gizi neve is, aki szomszédunk. Egy folyosóról nyílik mindkét lakás, ahol lakunk. Különös természetű vénlány volt akkor.

Ismét naplóból idézek:

1945. december 25. kedd

KÖZEL LAKUNK a Ferences atyák templomához, ezért elhatároztuk anyukával, hogy együtt megyünk az éjféli misére. Láttam rajta, hogy neki is jólesik velem jönni. Nem is tudom miért, de ez az első éjféli mise, amin részt vehetek. Kisbárkányban nem volt a faluban templom, s szomszéd faluba jártunk misére. Marosvásárhelyen hiába volt sok templom, messze esett a lakásunktól, és nem volt kivel mennem. Ott sem járkálhattam egyedül az éjszakában.

Tényleg, én vagyok-e – én?

Salgótarján, 1946. május 31.

KÜLÖNLEGES napom volt, mintha kicseréltek volna valakivel s nem én lennék én. Ez járt az eszemben, amikor mentem a hivatalba: tényleg én vagyok az, aki most itt megy, én járok erre? Én vagyok-e Finta Katalin? Ki vagyok én tulajdonképpen?

Eszembe jutott most Ősz Lajos, aki egyszer még „otthon”, Marosvásárhelyen mesélt nekünk. Ültünk a rekamién Székely Klárral, és Lajos beszélt:

„Talán nem is valóság az élet. Mindenki csak álomban él. Valakinek az álma a mi életünk... Egy gyönyörű szép, furcsa álma ez a jó Istennek...”

Hogy kitől származik az idézet, nem tudom. De ha nem így volna, én ma mégis álomban élek... Minden olyan különösen, olyan nyomasztóan hat rám, mintha ólomsúly nehezedne a tagjaimra. Ugyanezt éreztem egész nap, a hivatalban, majd otthon is.

Délután átmentem zongorázni Mancsi nénihez. Nagyon jól ment ma, szinte el se hittem, annyira beleéltem magam, hogy minden másról megfeledkeztem, mintha körülöttem semmi és senki se lenne, csak én és a zongora hangja, amit magam varázsolok elő a billentyűkből...

Arra eszméltem, hogy ma még kóruspróbára kell mennem. Mire odaértem, már elkezdődött. Ott aztán olyan rossz érzés fogott el, hogy minden ok nélkül, minden pillanatban sírni tudtam volna. Hiába próbáltam elűzni kellemetlen gondolataimat, és valami kellemesre, szépre gondolni, nem sikerült. Külsőleg is meglátszott az arcomon az egész feldúlt lelkivilágom.

Dudi megkérdezte, hogy mi bajom van? – Ha én azt tudnám!

Fölvettek az Acélgyárba

Salgótarján, 1946. július 1. hétfő

ÜZENETET KAPTAM: fölvettek az Acélgyárba, bármikor kezdhetem a munkát!

Bementem a városházára bejelenteni – mivel oda is pályáztam, hogy nem tudom elvállalni a felajánlott állást, mert állást kaptam az *Acélgyárban*.

A főjegyző nagyon haragudott. Nekem viszont rosszul esett, amit mondott: – Tudja, hogy elronthatom a gyári állását?

Ennyi rosszindulat! Csak azt válaszoltam: – Ha a főjegyző úrnak kedve telik abban, hogy elvegye valakinek a kenyerét, tessék, rontsa el. Jó napot kívánok! – és kirohantam az irodájából. A sírás fojtogatott. Kellett nekem ez a figyelmesség? Jobb lett volna, ha feléjük se megyek.

Időközben arról értesültem – hogy nagyon kellemetlen ember a főjegyző, a női dolgozókkal igyekszik közelebbi kapcsolatot létesíteni. Ezért különösen féltem közelében elhelyezkedni, – ez is befolyásolta döntésemet.

Békekölcsön

1946

HÁBORÚ UTÁN az ország romokban állt, s hogy hamarabb helyreálljon a rend, az állam a dolgozó emberekkel békekölcsönt jegyeztetett, s mint a nevében jelezték azzal a feltétellel, hogy azt mindenki visszakapja.

Az egyik irodában a következő eset történt. Fiatal gépírólány mellé leül a megbízott agitáló, és elkezd a mondókáját:

– Marika! Nagyon fontos mindenkinek békekölcsönt jegyezni, aki munkaviszonyban áll, hogy hamarabb felépüljön az ország.

– Minek az? – veti oda flegmán a fiatal nő, és tovább folytatja a munkáját. Elhiheti: nekem a kis fizetésemből nincs arra pénzem!

– Higgye el, nagyon fontos, mivel a háború alatt lebombázták az iskolákat, kórházakat. Képzelse el, milyen más lesz, ha felépül egy modern kórház, magácskát is abban fogják gyógyítani.

– Ki mondta magának, hogy én kórházba akarok menni?

Papírvágó

1946.

EGY HÉTFŐI NAPON kedves meglepetés ért a gyárban. Az üzemen áthaladva, Fekete bácsi ma is ott egyengetett egy lapátot a szokott helyén. A nagy zajban hangosan köszöntöttük egymást.

Mosolyogva intett, és közölte, hogy mindjárt bejön az irodába, meglepetése van számomra.

Nemsokára benyitott, s átnyújtotta az ajándékot. Annyira meghatott és nagyon örültem, mivel igazán nem számítottam rá.

Papírba csomagolva, egy, a szomszédos szögüzemben készült hatalmas szögből (legalább 30 cm),

igazán szépen megmunkált papírvágót⁷ rejtett a kis csomag, amelyre motívumokat vésetek, nevem kezdőbetűivel. Az ajándékot az üzem nevében adta át nekem. Annyira meghatott és nagyon örültem neki, mert ezzel a szeretetüket fejezték ki.

Ábrándozás alkonyatkor

Bede-pusztá, 1946. augusztus 17. szombat

EBÉD UTÁN egy könyv társaságában kivonultam a rétre, a kert mellé, olvasni és napozni. Kellemes helyet találtam, körülvéve magas bokrokkal. Alattam puha pázsit, sok virág köröskörül és csend. Hanyattfeküdtem, szemem félig lehunyva néztem a bokrok fölött a világoskék égen gomolygó fehér felhőket, és hallgattam a madarak dalát.

Olyan jó így pihenni, semmire sem gondolni. Semmire? Oh dehogy, szó sincs róla! Ábrándozni! Eszembe jutott és százszor ismételtam magamban, állandóan, refrénszerűen előjöttek gondolataimban *azok a szavak*:

„Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk, arra mindig gondolnunk is kell, annak gondolatai, ügyei, problémái a miénk. Orcája elkísér bennünket mindenhová. Éjjel és nappal tudatunkban hordozzuk annak valóságát, talán álmatlan éjszakák vívódásaiban is. Szóval: Nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle...”

Ezt nekem mondta, tudom. Igen. Csak én nem mondhattam, hogy értem. Ő mégis tudta, megérezte. Milyen szép de egyben fájdalmas. Lelkünkkel szeretjük, igazán

⁷ Ma is az íróasztalon tartom, és azt használom.

szeretjük egymást. De ezzel az érzéssel nem szabad foglalkozni. Úgy van, ahogyan ő elsuttogta: Szóval: „... *nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle*”.

Szép tanyai est

ESTEFELÉ kísértáltam az erdőbe naplementét nézni. Olyan szép, csodálatosan szép a tanyai est. A fák közül látni a sötétnarancsszínű napkorongot, ahogy lassan halad, meggy lefelé a láthatáron. Először egészben látszik, mindig lejjebb, lejjebb ér, már csak a fele van meg, majd alig egy vékony ív látszik, most pedig hirtelen eltűnik egészen, csak a felhők emlékeztetnek rá, amint tűzpiros színben kergetőznek fölötte.

Szép volt az alkonyat. Ott ültem a fűben, fejemet egy fának támasztva, némán, mint akit megigéztek. Néztem a csodát. Láttam a csodát. Aztán a mámorból fölébredve sétáltam tovább, emlékembe idézve Őt. Behunyt szemmel magam elé parancsolva arcát: „... *orcája elkísér bennünket mindenhová...*” Magam előtt láttam, de csak elmosódottan. De én élethűen akartam magam elé idézni! Talán kétszer sikerült, de csak egy-egy pillanatra. Azért van így, mert mindig oldalt ültem mellette, nem akartam felnézni, mert féltem, attól féltem, ami úgylis bekövetkezett...

Elindultam hazafelé, dúdolván szállt hozzá a dalom. „*Mért hideg a lelked forró nyári este, mért bolyong a lelkem, lelkedet keresve. Könnyeim utánad miért is peregnek? Ilyen bánatosan, ilyen halálosan, miért is szeretlek?*”

Kedves volt a csendes este, felettem a csillagos ég. Egyszerű, romlatlan, tanyai est.

Augusztus 20-án találkoztunk. Látni akartam, arcvonásait örökre magamba zárni.

Búcsúzásul kezet fogtunk, mindkettőnké remegett, még egyszer szemébe néztem, tekintetünk találkozott. Láttam, ő is nagyon szomorú. Arcát örökre szívembe véstem.

Megéreztem...

Salgótarján, 1946. augusztus 31.

KOLLÉGÁM HÍVOTT, menjek be az irodába, mert valamilyen félreértés lehet a betegszabadságommal kapcsolatban. Talán már le is számoltak? Eszembe jutott az álmom, mikor szüleimnél voltam szabadságon. Előjel vagy megérzés volt?, amit álmodtam. Felkerestem a doktort, aki a szabadságomat intézte. Azt mondta, hogy mikor telefonon érdeklődtek irántam, tévedésből ő azt válaszolta, hogy betegállományban vagyok, de attól fogva nála nem jelentkeztem. Ez volt a baj, mert elfelejtette, hogy a beteglapomra ráírta: „14-től 31-ig vidékre utazhat”.

A gyárban azt hiszik, hogy igazolatlanul maradtam ki. Nem tudtam, mitévő legyek? Már megbántam azt is, hogy hazamentem, pedig arra múlhatatlanul szükségem volt, hiszen naponta a gyengeségtől, kimerültségtől többször rosszul lettem. Bántott, hogy most egy tévedés miatt kellemetlen helyzetbe kerülhetek.

Még Pityunak se mondtam el, ne rontsam el a vasárnapját, remélve, hátha rendbe jön minden, mert hétfőn a beteglappal tudom magam tisztázni. Találkoztam a kollé-

ganómmal, aki távollétemben helyettesített, azt mondta, hogy szerintem nincs semmi baj. Legalábbis ő nem tud róla.

Baj van a nagyfőnökkel

Salgótarján, 1946. október 6.

SZOKATLAN csend van az Acélgár Gazdasági Szerzőszámgyár üzemében... Megszoktuk az állandó zakatolást, mert az iroda vékony falain keresztül hallatszik, ahogyan a munkások megállás nélkül verik, kalapálják a kaszát-kapát, és különféle szerszámokat.

Most a szokott zaj helyett szinte zúg a csend... Egyszerre leállt az üzem. Miért? Itt a csend annyira szokatlan, csak valami váratlan dolog miatt lehetséges.

Később hallottuk, hogy a nagyfőnököt utolérte a SORS keze! A munkásság a nagycsarnokban körülállta a főmérnököt és felkérte: hagyja el a gyártelepet! Ahogy utána elmondták, *kikísérték a kapuig, kalapot emeltek neki...*

Milyen kegyetlen volt hozzám, s bosszút akart állni rajtam, mert szemtelen közeledését visszautasítottam, – ezért képes volt arra, hogy igazságtalanul elbánva velem, a kezemből kivegye a kenyeret. És én mégis csak egy szerencsétlen embernek tartom, aki sötét utakon járva, nem is akar a tisztességes útra lépni.

Az egész üzem forrong, bosszút forralt ellene, és én mégsem tudok örülni. Azért eszembe jutott az a közmondás: „Addig jár a korsó a kútra, amíg eltörik.” Ő is addig végezte kisdedjátékait, amíg elérte a sorsa!

Vita egy „demokratával”

GIZI HÍVOTT, menjek be hozzá, szeretné, ha megismerkednék Kosári Palival, aki *nagy „demokrata”*. Hamar rájöttem, hogy furcsa nézeteket vall, amivel én nem értek egyet.

Az eszme szép, de elferdíti az értelmét. Ő bizonygatta, hogy Szlovákiában elérték, hogy már minden kis faluban van rádió, mozi, de nincs templom.

– Így haladnak visszafelé és azt hiszik, hogy előre – válaszoltam. Majdnem összevesztünk. Láttam, bosszantja, mert nem adok neki igazat.

Később a házaseletről, a válásról kezdett szónokolni.

– Sok a házassági tragédia, a válás, de megengedett dolog, hogy egy nő otthagyhassa a férjét, s mással éljen, aztán visszatérhet, még ha férjének nem is tetszik, mert védi a törvény! Ez a szabad szerelem, a szabadság!

– „Csodálatos” – válaszoltam. A férfiak is csak ideig-óráig akarnak szórakozni, ide-oda csapongani az ilyen könnyű fajsúlyú nőkkel.

Úgy vettem észre, hogy azért ez a nagy szabadság neki sem tetszik. Nem indokolta, mi okozza, főleg nőknél a laza erkölcsi felfogást!

Én megfeleltem neki a válaszzal.

Megemlítette, hogy a templomra semmi szükség a falvakban, elég nekik a rádió és a mozi!

Kifejtettem előtte, hogy én is szeretem a mozit. Vannak nagyon tartalmas, értékes filmek. De nem szeretem az egyre gyakrabban látható, léha, lélekromboló filmeket. Ezek mellett nem szabad elhanyagolni a vallást, az Istent. Hová fejlődik a világ, ha erkölcstelenség lesz úrrá, s

ha azt törvényesítik is!? Szerintem kiszámíthatatlan lesz az élet, elszabadul a pokol!

Erre nem kaptam választ. Már-már úgy vettem észre, mégis egyetért velem.

Miért is vallaná be, hogy ez a kiforratlan „demokrácia” nevel olyan lányokat, akikkel szívesen elszórakoznak, – végül feleségnek csak az kell, akit a tiszta családi otthon, a vallásos légkör nevelt.

Egyedül a gondolataimmal

1946. december

ESTE ÜLÖK A SZOBÁBAN egyedül. A mély csöndet csak az óra ketyegése, és néha távolból egy kutya ugatása zavarja meg. Egyedül vagyok a házban. Mégis olyan más ez az egyedüllét, nem olyan, mint eddig. Érzem, tudom, hogy valaki szeret, hogy gondol rám, és törődik velem. Ez az egyedüllét már nem fáj, nem érzem magam árvának, mint korábban.

Vasárnap segítettem a karácsonyi vásárban és több apróságot vásároltam, onnan misére mentem. Rostár Laci ma nagyon szépen játszott az orgonán; a „*Fuga*” egy részét ismertem föl a játékában. Valamelyik híres mű részletét mindig belekombinálja a játékába. Nemrég a nagymisén Csajkovszkij darabból ismertünk föl egy keringő-részletet. Olyan szép volt, úgy éreztem magam, mintha a lelkem a csodás dallamokkal szárnyalna a magasba, mintha a Mennysországból járnék, és szívem hálaimát zengett.

Az irodában változatlanul sok a munka, jókedvünk van, gyakran nevetgélünk mindaddig, amíg az öreg Viszoczky egy-egy megjegyzésével bele nem gázol lelkivilágunkba.

Közeleg a karácsony. Még nem tudom, hol fogom tölteni. Hat nap szabadságom maradt. Legszívesebben hazamennék, eddig még sosem voltam távol szüleimtől. Igaz, hiányozni fog a templom, nem mehetek az éjféli misére, mert ott messze van, nem úgy, mint itt, a múlt évben. Ha itt maradok, akkor pedig a szeretet ünnepén távol leszek szeretteimtől.

Gyakran, de különösen ilyen nagy ünnepek előtt mindig fájó szívvel gondolok Gyugyi bátyámra. Ki tudhatja, milyen szörnyű helyzetben él, a távolban tőlünk? Ott sínylődik, messze, „valahol Oroszországban...”

Beugrattak

Salgótarján, 1947. február 12. kedd

MA OLYAN történt velem, amit sose hittem volna. Végigjárták az üzemeket, érdeklődtek, ki, milyen pártnak a tagja?

– Én? Egyiknek sem. Nem is akarok belépni sehová, mivel se időm, se kedvem sincs pártéletre.

Azt mondták, hogy kötelező!

Kollégám, Hábel Jóska odaült mellém és agitált. – Katika, lépjen be, még ma! Megéri, mert annyi az egész, hogy kevés tagdíjat kell fizetni, amivel megmenti a fizetését. Különben – s ezt bizalmasan közölte – elbocsátások lesznek, csak az MKP tagok maradhatnak a gyárban.

– Ha így van, nem bánom, mert nekem létkérdés, hogy legyen állásom. Azt azonban biztosra ígérhetem, hogy nem fogok gyűlésekre járkálni. Megíratta az igazolványt,

át is adta mindjárt. A bélyegek árát úgyis levonják a fizetésből, még azok után se kell járkálni. Nem is vettem részt egyetlen összejövetelen sem, kivéve azokat a nagy megyei gyűléseket, amelyekre kirendeltek – másokkal együtt – leírni gyorsírással a beszédeket. Végül beláttam, hogy ezért kellett engem beszervezni, hogy ez ellen ne is tiltakozhassak.

Mégis úgy éreztem, hogy valójában aljas beugratás volt. Szabad ilyen módon tagokat toborozni, fenyegetéssel, ijesztgetéssel? Most, utólag szégyellem, hogy nem láttam át előre, hogy mire megy ki a játék. Azóta nem tudom becsülni Jóskát, ezt nem tételeztem föl róla.

Befogtak pártmunkára

Salgótarján, 1947. február 13. szerda

SOK MUNKA VÁRT az irodában. Telefonon kerestek. Valaki bemutatkozik: – Juhász.

– Finta.

Mivel Katikának szólít, biztosan ismerjük egymást. De honnan? Nem jött elő. Mindegy.

A lényeg, hogy vasárnap délutánra beosztottak egy gyűlésre gyorsírással jegyezni az előadásokat. Kettőtől estig fog tartani. Négyen leszünk, kettesével váltjuk egymást, és azonnal gépbe mondhatjuk. Utána műsor lesz, amire tiszteletjegyet kapunk. De kinek lesz kedve arra, egy egész délutánt kitöltő kemény munka után?

Tehát ezért ugrattak be párttagnak, hogy most kedvük szerint ugráltathassanak!

Este nem tudtam fennmaradni, annyira elálmosodtam, hogy korán lefeküdtem. De pihenni se tudtam, sokszor fölébredtem.

Szeretem a munkát, de az, ami itt van, a gyárban, ami a vállamra nehezedik, az már embertelenül sok. Azt se tudom, melyikhez fogjak. A levélhalmazban alig bírok eligazodni. Hiába, nagy az üzem, egyedül már képtelenség elvégezni a rám rótt feladatokat. A kollégák megsértődnek, ha nem őket veszem előre. De nagyon sajnálom, egyszerre csak egygel tudok foglalkozni.

Viroszták bácsi aggódva kérdezte, hogy mi van velem?

– Sápadt, lefogyott, elhanyagol bennünket – mondta.

Magam se tudom, miért, de így van. Azt is tudom, hogy ez nem helyes, de nem találok a helyes megoldást. Ráadásul megint meg vagyok hűlve. Mindig fölfázom a lábamról, s nem tudom magam kipihenni, mivel hosszú a hét, mivel szombaton is egy óráig dolgozunk, s ráadásul gyakran befognak pártértekezleteken, vasárnapokon is. Meddig lehet ezt kibírni?

Salgótarján, 1947. február 17.

VASÁRNAP mise után lepihentem, mert délután kettőtől megyünk a pártértekezletre GYORS-„SÍRNI”. Ott ültem a sok „elvtárs-elvtársnő” között. Még jó, hogy Irénke volt a párom, ketten írtunk együtt, tízpercenként váltottuk egymást. A szónokok hasonlóan váltakoztak.

A férfiak még csak-csak, de volt két pergőnyelvű „elvtársnő”, akik egy szuszra hadarták el mondókájukat. „*Tagadjuk, hogy a nőknek csak a főzőkanál mellett van a helyük! Igenis, követeljük részünket a politikából!*”... Aztán: „*Halál az összeesküvőkre! Követeljük, hogy elnyerjék*

méltó büntetésüket...” stb... Ide az én beszédírási tudományom is kevés, olyan gyorsan hadartak. Már alig bírtuk mozgatni a kezünket.

Aztán észrevettük, hogy Homoki a fényképezőgép lencséjét többször ránk kattintotta. Hiába integettünk neki, hogy ne! Megörökítette képünket az MKP II. Nógrád megyei Kongresszusáról! Ott fogunk „lógni” (a képeken) az „elvtársak” között! Micsoda „öröm, micsoda kitüntetés” (!) nekünk... De köszönjünk, inkább nem kérünk belőle!

Semmi kedvünk nem volt elmenni tiszteletjegyükkel a műsorra és vacsorára, mert bőven elég volt mára mindenből. Vasárnap van, és alaposan kidolgoztuk magunkat. Pedig igazán rám fért volna hat munkanap után a pihenés. Fáradtan tértem haza. Gyorsan ágyba bújtam, mert reggel 7 órakor kezdődik a következő, pihenés nélküli munkahét.

Salgótarján, 1947. október 6.

AZ IRODÁBAN dolgoztam. Kihívtak a főkapuhoz. Szüleim szomszédai kerestek óriási örömhírrrel, hogy kedves bátyám végre itthon van! Saját kezűleg írt levelét hozták el nekem. Megüzentem velük, hogy vasárnap hazamegyek. Milyen boldog vagyok! Lám, a jó Isten meghallgatta imáimat, tegnap épségben megérkezett.

Végre, itthon!

Bede-pusztá, 1947. október 12. vasárnap

ELSŐ TALÁLKOZÁS fogság után. Közbe jött, hogy nem lett kész a kerékpár, amivel útra kelek. Ezért csak reggel

Fönn a hegyen

Salgótarján, 1947. október 24. péntek

CSODASZÉP KÉP tárult elém ma reggel, amint a hegyről lefelé jövet haladtam az iroda felé. Az egész gyártelep sűrű ködben úszott. A nagyképmény egy kis részét rózsaszín fénnel megvilágítja a nap. A háttérben, az őszi színekben pompázó erdővel körülvett Salgó-vára látszik. Csodálatos látvány. Ha valaki élethűen lefestené, azt hihetnék, nem is valóság, csak a kép alkotójának képzelete szülte.

Ingyen dolgoztatnak

1948. január 3.

EZ A CÍM (a jelző) nem a munkaadó cégre vonatkozik, ott rendes fizetésem van, hanem az akkori pártviszonyokra. „Örvendetes” hírrel leptek meg az irodában, megint mehetek gyorsírónak, pihenés helyett vasárnap reggeli mise helyett mehetek dolgozni. Eredetileg arról volt szó, hogy csak délig kell ott lennünk, mégis, este hatig ott görnyedtem a füzetem fölé. Délután fáradtak voltunk, már nehezen ment a munka. Közben azzal szórakoztunk, hogy külön följegyeztük egy cetlire, és jókat kuncogtunk a „jobb bemondásokon”. Sárika már kezdett félni, hogy még félreértik derült a hangulatunkat.

Hazafelé benéztem a templomba, éppen akkor lett vége a misének, már a litániát mondták. Elgondoltam, milyen más színe lenne mindennek, ha az ilyen össze-

jövedeleket misével kezdenék. De ott mindenről szó esett, csak szellemi vagy lelki szükségletekről nem.

Nem érzik a hiányát? Micsoda emberek ezek?

Olyan szép az Újtelep

Salgótarján, 1948. október 19. kedd

KÖDÖS-PÁRÁS reggelre ébredtünk. Sűrű, apró szemekben kezd esni az eső, mintha sohasem akarna elállni, olyan kitartóan. Kicsit később indultam hazafelé, mert az ebédlőben elbeszélgettük az időt.

Olyan szép az Újtelep. A rengeteg lehulló falevél színt játszik a talpam alatt. Séta közben csillognak, frissen és tarkán pompáznak a levelek, színes szőnyeget terítve a járó-kelők elé. *Szép az őszi táj...*

Az utcák kihaltak, az emberek behúzódnak a lakásokba. Így múlik el minden: Tavasz... nyár... ősz... tél... Egyik nap a másik után.

Istenem, már én is 20 éves vagyok. Szinte hihetetlen. Észrevétlenül szalad az idő, múlik az élet, ez a rövid, zajos élet. Mennyi örömmel és bánattal, mennyi széppel, mennyi szomorúsággal...

Üvegerdő...

Salgótarján, 1948. november 17.

HULL A HÓ, már vastagan borítja a tájat. Olyan szép ez a téli táj... Minden szebb lett körülöttünk. Világos van a hótól, olyan jól esik a reggeli séta. Fehér minden körülöttem, csillog-ragyog a táj, amint megyek, ropog a lábam

alatt a friss hó. Így indultam el otthonról, közben benéztem a templomba reggeli imára, majd siettem az irodába.

Délután, amíg hazaértem az irodából, hóember lettem. Nagyokat szívok be a tiszta levegőből; érzem, hogy átjárja a testem. Út közben most élvezem a sétát.

Két évvel ezelőtt nem tudtam így örülni a tél szépségeinek, félttem a hidegtől félcipőben és vékony kabátban, mert a jó meleg kabátomat ki tudja, ki hordja, ami menekülésünk után eltűnt a föladata nagy csomagokban.

Sajnos, a hó nem maradt meg, olvadni kezdett, majd lehűlt a levegő és a lecsöppenő vízszemecskék ráfagytak a fák ágaira, a kerítésekre és háztetőkre.

Olyan szép a környék, mintha csillogó üveggel lenne bevonva minden, a ház körüli kiskert, az ablakomból látható park fái, a bokrok, háztetők. Olyan, mint egy üvegerdő – üvegváros – meseváros...

Gyűjtőív

1949. augusztus 18. Salgótarján, Acélgyár

KÖZSZERETETNEK örvendő, sokat zaklatott és annál többet aggódó, néhai Finta Katalin kolléganőnk, független, szabad leányéletét befejezte. Ez alkalommal munkatársai tartós emlékek kívánnak adózni, köztük töltött fiatal leány életének.

Ezzel eddigi együtt töltött jó munkatársi szabad életének talonba helyezéséhez hozzájárulunk.

E bejelentést ki-ki saját aláírásával jóváhagyni, és anyagilag jószívvel támogatni szíveskedjék.

„Fiatal férjeken sajnálkozó bizottság.”

Szeptember elsejei kelettel a gyár irodáiban dolgozó lányok-asszonyok egy szép, kézzel körben kidíszített, mintákkal kifestett rajzlapon, 48 név-aláírással, e szavakkal köszöntöttek:

„Sok boldogságot kívánnak a Kartársnők!”

Ébren álmodozom

Salgótarján, 1948. december 16. csütörtök

HULL A HÓ, már vastagan borítja a környéket. Szép a téli táj... Délelőtt kezdett el szép lassan havazni, és már vastagon beborított mindent. Amíg hazaértem az irodából, hóember lett belőlem, mert nagy pelyhekben szünet nélkül hull még most, estefelé is.

Péntekre virradva már minden szebb lett körülöttünk. Világos van a hótól, olyan jól esik a reggeli séta, amíg beérek a gyárba. Nagyokat szívok be a tiszta levegőből. Fehér minden, csillog-ragyog a táj, amint megyek, ropog a lábam alatt a friss hó. Út közben jól esik a séta, betérek a templomba, és a reggeli imát ott mondom el.

Séta közben kedves gondolataim támadnak... *szinte álmodom*. Arra gondoltam, ha már asszony lennék, hogyan kezdődne egy napom. Korábban kellene felkelnem, legalább fél órával. Teát készítenék, pirítósenyeret tennék a terített asztalra. Kedves férjem örülne a figyelmességnek, gyöngéden megcsókolna érte.

Hirtelen fölébredtem álmodozásomból, mert a gyár kapujához érkeztem, és eszembe jutott: hiszen én akkor is dolgozó nő lennék és lehet, hogy előbb kellene indulnom, mint a férjemnek. Csalódva nyitottam ki az iroda ajtaját.

Félelmetes korszakban éltünk

TAVASZON és őszi időben félelmetes volt azon az úton végigmenni, amelyen az irodába jártam, főleg amikor egyedül kellett indulnom reggel vagy este, hazafelé. Sötét volt, az utcai lámpák alig adtak némi világosságot. Csak az egyik oldalon álltak házak, a másikon egy emelkedő, erdőrész keretezte az utat. Félttem.

Abban az időben nem volt ritkaság, s tanúja voltam annak, hogy sötétruhas alakok lefüggönyözött ablakoknál állva hallgatóztak. Baráti társaságban szó esett arról, hogy emberekről híreket gyűjtenek.

Hamar bajba került bárki, ha valaki azt terjesztette róla, hogy „nem híve a rendszernek”. Bizonyíték nélkül is ráállítottak valakit, aki megtetézte „bűneit” például azzal, hogy a Szabad Európa híreit hallgatja...

Persze, az sem kellett, hogy igaz legyen, elég volt ahhoz, hogy bevigyék a rendőrségre. Sok embert eltűntettek, egymás közt olyan hírek keringtek, hogy Rákosi így akarja megbosszulni, ártatlan emberek megbüntetésével azt, amit Hitler művelt a zsidókkal (és másokkal). Mert Hitler idején sem csak a zsidókat hurcoltak el a haláltáborokba, hanem cigányokat, betegeket, Rákosi idején pedig kommunistákat, diákokat, papokat s ki tudja, kiket kínoztak és hurcoltak el valahová, ahonnan nagyon kevesen tértek vissza.

De akkor sehogy sem fért a fejembe, hogy Rákosi miért akarta Hitler bűneit ártatlan, olyan emberek által megbosszulni, akik semmiről se tehettek. Sokan abban az időben a borzalmakról nem is tudtunk, például én se, aki mint fiatal, nem foglalkoztam politikával.

Otthon gyermekemmel

Szirák, 1952

MUNKAHELYEMEN fizetés nélküli szabadságot kaptam, összecsomagoltuk a pici holmiját, nekem is a legszükségesebb holmit, és hazaköltöztem anyámhoz, hogy legalább néhány hónapig én is kicsi gyermekemmel lehessenek. Felejtetetlenül boldog hónapok következtek. Szüleim mindenről gondoskodtak, amire szükségünk lehetett; olyan szeretettel vettek körül bennünket, annyira örültek a csöpp unokának, hogy annál jobbat álmomban sem kívánhattam volna.

Esténként a szobánkban levő nagy asztalra tettem este, ott kicsomagoltam, örültem, hogy legalább akkor körülötte lehetek, örömmel gyönyörködtem a gyarapodásában, minden mozdulatában, gügyögésében. Nagyon mozgékony kisbaba volt, felfoghatatlanul izgett-mozgott, amikor ki volt bontva a ruhákból, a lábai meg nem álltak, örömeiben kacagott. Apjával együtt ezért örökmozgónak neveztük. Ilyenkor nem tudtam betelni a látványával, becézgettem, beszéltem hozzá.

Esti programunk az volt, hogy fürdés előtt kibontottuk a rugdalózóból, körbeültük az asztalt, úgy gyönyörködtünk a csöppség felszabadult boldogságának. Olyan jólesett neki ez az esti műsor, hogy megállás nélkül rugdalózott, kacagott nekünk. Apukám odahajolt föléje és úgy beszélgetett hozzá, mint egy felnőtthez.

Két cég egyesült

1952. Részlet Kisvárosunk c. kisregényemből

VERŐFÉNYES tavaszi nap délelőttjén leszálltam az autóbusról Balassagyarmat központjában, a Tanácsháza

előtt, mivel a városnak akkor még nem volt autóbusz-pályaudvara.

Ahogy leszálltam a járműről, nem tudtam betelni a látvánnyal, ami fogadott. Mindenütt rend, tisztaság, a főút (akkor is Rákóczi út) tele virággal, gondozott ágyásokban, szép rendben sorakozott a sok-sok piros muskátli; az úttest mindkét oldalán rendben nyírt fák nyújtottak árnyat a korai melegben. Az utcák tisztára söpörve, a levegő olyan tiszta, szinte harapni lehetett. Nekem mindez Salgótarján egészségtelen, füstös levegője után óriási különbségnek tetszett, a látvány pedig szinte megbabonázott. Mindjárt otthonosan éreztem magam.

Válaszút

EGYELŐRE nem beszéltem férjemnek a cég ajánlatáról, hogy engem átvesznek ide, a balassagyarmati céghez. Arra gondoltam majd akkor szólok, ha már biztos lesz az áthelyezésem, és kész tények elé állítom. Nekem egyre jobban tetszett a változás. Egyrészt: örökre megszabadulok attól a háztól és Salgótarjától, másrészt őt is válaszút elé állítom. Döntse el: marad az anyjával, vagy – esetleg ő is idejön, de csak úgy, ha azonnal elhelyezkedik valahol, egy biztos állásban.

Az együtt töltött idő alatt ért bántás, bizonytalanság, a megoldatlan lakáshelyzet miatt már az is eszembe jutott, hogy otthon marad a kedves mamájánál és megszabadulok tőle, mert egyre kevésbé hittem abban, hogy mellette normális életem lesz. Számtalanszor megbántam rossz döntésemet, hogy hagytam magam rábeszélni a velük való összeköltözésre.

Legközelebbi hétvégén, Balassagyarmatról előbb vonattal indultam Nógrádkövesdre, ahol át kellett szállni autóbuszra, ami elvisz Szirákra. Amikor leszálltam a vonatról, körüljártattam szemeimet, autóbust keresve, de olyat sehol sem láttam a közelben. Érdeklődésemmre felvilágosítottak, ne valami kényelmes autóbust, hanem – egy ponyvával letakart nyitott teherautót keressek, amit akkor találóan „fakarusznak” neveztek el az utazni vágyó kedélyes emberek.

A jármű platójára körben fapadokat helyeztek ülés céljára, s akik oly szerencsében részesültek, hogy eme kemény kényelemben részesülhettek, nagyon örültek. Akiknek nem jutott a padon ülőhely, azok meg tántoroghattak egész úton egyik ülő embertől – vagy emberről – a másikra, avagy annak az ölébe. El lehet képzelni, micsoda kényelmet jelentett ilyen jármű-alkalmatosságon utazni, akarom mondani, rázkódni, mivel ennek rugózata egyáltalában nem erre a célra lett megkonstruálva, és az akkori utakról nem is tudom, milyen jelzőket lehetne zengedezni, amelyeken a háború okozta óriási gödrök, meg kiálló kövek még fokozták az utazóközönség utazás alatti gyönyörűségét. Egyszóval úgy rázott, hogy majd' kirázta a lelket belőlünk Nógrádkövesdtől Szirákig. Mégis – elvitt bennünket úti célunkig.

Traktorzúgás – altatódal

ANYUKÁM azt mondta, hogy ilyen mozgékony gye-
rekkel, mint a kicsi unokája, még nem találkozott, pedig
négyünket nevelt föl. Különben jó kisbaba volt, mivel
rendesen ellátták, nyugodtan pihent és aludt. Mindig
csodálkoztam azon, hogy nem zavarta semmiféle zaj,

sem rázkódás. Más kisgyermek fölriad a zajokra, ő pedig mikor kitettük a kertbe levegőzni s amint meghallotta a közeli (kastélyban elhelyezett iskola) traktorainak irgalmatlan dübörgését, mintha altatódal szólna mellette, lehunyta szemeit és békés nyugalommal álomba merült.

Ugyanúgy hatott rá a **fakarusz** szörnyű rázása, mikor később Balassagyarmatról Szirákra utaztunk vele; akkor is behunyta a szemét, és mélyen aludt, ahol a felnőttek szenvedtek a zajtól és a rázkódástól.

Egyik képen a kislány 9 hónapos korában elindul, másikon később, Szirákon, a kishúgával látható.

Palóc ligetben

IJAÚ 1953.

E GYÖNYÖRŰ HELYEN gyakran üldögéltünk, különösen egy használaton kívül, zöldre festett kerek kút köze-

lében, amit kis Gyurka annakidején „IJAÚ”-nak nevezett el. Nála ez valami ismeretlent jelenthetett, más tárgyak láttán is ezt a szót használta. Volt ott egy régi szobor, a II. Világháború idején elesett hősök emlékére, körülötte padokkal.

Szép időben ott időztünk. Én kézimunkáztam, fél-szemmel pedig a gyerek játékát figyeltem.

Egy alkalommal idős hölgy foglalt helyet a közelünkben. Előbb ő is csak nézte a gyerekek játékát, majd később társalogni kezdtünk. Beszédéből kitűnt, hogy intelligens asszony. Megtudtam tőle, hogy Budapestről helyezték át ide, a szociális otthon lakóival együtt. Most a régi Megyeháza épületében alakítottak ki számukra férő-helyeket, ott él. Kedves, barátságos hölgy volt. Én elnéztem, hogy kora ellenére jól tartja magát, haja szépen rendben, látszik, hogy fodrászhoz jár, csinosan öltözködik. Ezt követően többször találkoztam vele ezen a helyen.

Három kisgyermekem a Palóc ligetben

Csúnyabácsi

1957

TELIK AZ IDŐ. Katica már elmúlt két éves. Nagy sétákat tettünk, amikor csak lehetett, jártunk a Palóc ligetbe általában velünk tartott Annuska, kedves idős barátnőm.

Ballagtunk, babakocsit tolva a városban. Nem tudom miért, de hiába szóltam Gyurikára, nem akart szót fogadni. Mi a *Rémet* (amitől illetet volna félni), „*Csúnyabácsinak*” hívtuk, de egyáltalában nem féltek tőle. Éppen arra jött egy kéményseprő, én erélyesen rászóltam kisfiamra: ha rosszalkodsz, eladlak ennek a fekete Csúnyabácsinak!

Nos, mit történt?

Elengedte a kezemet, odament a kéményseprőhöz, felnézett rá, megfogta a kezét, és ment vele...

Ennyire félt a rémtől!

Ulinó – Annusta meg Csóka bácsi

1957

ANNUSKA sétálni vitte a gyerekeket, olykor külön Katicát előszeretettel hurcolta magával a Gimnázium-közbe, abba az udvarba, ahol lakott. Idős barátnői nagyon élvezték a kislány csacsogását. Folyton beszélt, aranyos volt.

Érdekesen ejtett ki bizonyos betűket. Én úgy fogalmaztam meg, hogy kicseréli, vagy lebegi az ékezeteket. Ugyanis az **ő** betűt például **ó**-nak ejtette, az **ü**-t meg **u**-nak.

Nagy hahota volt az idős hölgyek körében, mikor megkérdezték, hogy hol van anyukád, miért nem jött ő is?

Erre úgy válaszolt, hogy „dolgozik, **szó** (sző), azért hogy nekem **cipőt** (cipőt) vegyen.

Ha megkérdezték, ki vagy te, azt válaszolta (Annuska tanította rá):

„**Ulinó**” (értsd: úrinő) vagyok! Ha pedig valaki megkérdezte, hány éves, az volt a válasza:

„**Kétésfélés**” (két és fél éves) vagyok.

Nagyon kedvelte a szép ruhákat, amikor valami újat kapott, azt föltétlenül be kellett mutatni az idős barát-nőknek. Ott illegett-billegett előttük. Nagyon szerették őt.

Egy időben az udvarukba valahonnan egy nagy fekete madár (talán varjú) került Sérülés érte, nem tudott repülni, inkább csak jött-ment az udvarban. Az ott lakó idős úr etette, amíg annyira gyógyult, hogy elröpülhetett. Itthon, egyszer kis Katica azt mondta Annuskának:

„Annuska, gyere, menjünk Csóka bácsihoz”, ugyanis a madarat Csókának nevezték el, s ha már Csóka, a gazdája is csak Csóka bácsi lehet!

Gyerekek, talált kutya, meg Elekes

1961

FÜRDŐSZOBA ablakán kiláttunk oda, ahol – az épülettől kicsit távolabb – tüzelőtároló kamrák sorakoztak. A házban több család lakott, elég sok gyerek gyűlt össze az udvaron. Voltak kisebbek, nagyobbak, fiúk és lányok. A tágas helyen együtt jókat játszottak, néha összevesztek. Egyszer egy csapat gyerek egy jól megtermett, német-juhász kóbor kutyaival vonult be az udvarba. Szelíd állat

volt, biztosan hozzászokott a gyerekekhez, mert játszottak vele, lovagoltak rajta, mindent békésen eltűrt.

Egyszer nagy kutyaugatásra lettem figyelmes. Kinéztem az ablakon. Mit látnak szemeim? Az egyik kamra ajtaja félig nyitva, s ott állt behúzódva Elekes bácsi, kezében baltával hadonászik kifelé. Nem mert kijönni, – de jobban is tette, mert az állat jogosan védte magát a felfegyverzett embertől. Csak ugatott, csaholt, ellenfelét nem engedte kijönni, ezzel is a világ tudtára adta, hogy védekezik.

A gyerekek félkört alkotva figyelték az eseményeket, csodálkoztak, hogy a szelíd állat milyen dühösen viselkedik; némelyikük kárörvendőn kuncogott, mert Elekes bácsi nemegyszer már őket is megkergette.

Nem akart elülni a zaj, ezért kicsit később az ablakból kiszólva, arra kértem a gyerekeket, hívják el onnan a kutyát, hogy kiszabadulhasson Elekes bácsi. Két gyerek elindult, szelíden elterelték az állatot, a fogságból szabadult szomszéd pedig gyorsan otthagyt a csatateret.

Ilyen volt a mi idős szomszédunk. Se a gyerekekkel, sem az állatokkal nem tudott bánni.

Családunkban történt

Velünk és családunkban időnként történnek mulatságok események. Ezekből nyújtok át egy csokorral.

ASSZONYNÉV. A következő eset velem történt – 1961-ben. Fejtegetésem a leánynév-asszonynév használathoz kapcsolódik. Kórházba kerültem, – nem jegyeztem föl, hogy mivel. Az ágyakhoz jöttek az irodai alkalmazottak

egy táska-írógéppel a fölvételt intézni azokhoz, akik állapotuk miatt nem mehettek át az irodába.

Hozzám érve, egy fiatal nő kérdezi tőlem az adataimat. Bemondom a nevemet. X-né F. Katalin. A nő csak néz rám, mintha nem jól hallaná...

– A férje nevét mondja! – szól rám.

Megismétlem.

– A férje keresztnévét, ne a lánynevét! – mondja, most már tagolva, indulatosan!

Mondom neki, hogy *az nem az én nevem!*

Csodálkozva néz rám... Nem érti...

Elkértem tőle a gépet, és magam beírtam a nevemet.

Láttam rajta, még most sem érti egészen, hogy nem Jánosné, Istvánné, vagy Sándorné vagyok...

Hogy mik történnek?

A következő eset is családukban történt

1964

ANYUKA KISBABA? Tíz-éves kislányom ölében ül a hároméves kisöccse, nagy albumot lapozva magyarázza, kit látnak a fényképeken.

Egyik képen nagy fonott karosszékből másfél éves kisbaba képe látható, amint a karfájába kapaszkodva nevet. Lányom megszólal: – Nézed, Attila: a képen ez a kisbaba Anyuci.

Kisöccse megdöbbenve néz rá, majd komolyan megkérdezi:

– Hülye vagy? Anyuka nem kisbaba!

FÉRJEM első házasságából való a következő poén
1965

Papája a fürdőszobában éppen zuhanyozik, mikor kislánya, Kriszti rányitja az ajtót. Kezét szájához emeli, döbbszent arccal kiszalad és azt mondja a mamájának:

– Anyu, te nem mondtad nekem, hogy a papa fiú!

MIT JELENT EGY ÉV?

1.) Tizenéves lehettem, amikor Erdélyben élő, idős nagyanyámnál töltöttem az iskolai szünetet. Meglátogatta őt egy évvel idősebb lánytestvére, akivel annyira egyformák voltak, mintha ikertestvérek lennének. Én is szinte csak a ruhájukról tudtam őket megkülönböztetni.

Valaki a társaságból megkérdezte tőlük, melyikük az idősebb?

Mire az én kedves Nagymamám kihúzta magát, és bejelentette: én egy évvel fiatalabb vagyok nála, ő a nővérem! Mindenki mosolygott a válaszára, biztosan arra gondoltak, hogy **mit számít egy év ebben a korban?**

2.) 1943. Középiskolába jártam. Osztályfőnökünk a lányoktól egymás után kérdezte az adataikat. Mikor sorra kerültem, kérdezte: Mikor született?

Mondom, hogy X év, december 30.

– Hogy lehet valakinek ilyen születésnapja? – Kérdezi tőlem csodálkozva. Szülei nem várhattak még két napot? Ha fiú lenne, egy évvel hamarabb soroznák be katonának!

Bizony, ennyit jelent két nap vagy egy év!

3.) Arra is rájöttem, hogy bizony néha sokat jelent egy év, amikor én is nyugdíjas korba léptem.

Ugyanis, ha valahol megkérdezik tőlem, hány éves vagyok, az évszám után mindig hozzáfűzöm azt is, hogy én december 30-án leszek X éves!

Ugyanis igazán nem mindegy, hogy ugyanabban az évben valaki, januárban, vagy az év utolsó hónapjának utolsóelőtti napján jön a világra, mert ha például januárban lenne a születésnapom, akkor már egy évvel idősebb lennék!

Ennyit jelent egy év!

Attila

ÁTLAGOSNÁL jóval több gonddal járt legifjabb fiam, nevelése, mintha egészséges lett volna, mivel másfél éves korától rendszeres időközökben klinikai felülvizsgálatokra kellett vinnünk Budapestre.

Azonban aranyos kisgyermek volt. Később a Deák Ferenc utcai óvodába került, ahová korábban a két testvérét vittük: hároméves korában már szobatiszta lett, ugyanúgy időben fölvelték oda, mint a többi egészséges gyereket. Az óvodában alig volt vele több baj, mint a többi óvodással, csupán kicsit nagyobb odafigyelést igényelt, amit ezen a helyen megkapott. Szerették őt korábban a bölcsődében, majd az óvodában is. Sze-

rencsére, aranyos óvónéni, Incike csoportjába került, aki rendkívül sokat foglalkozott vele, szerette őt, és mindig maga mellé ültette, ezért nem volt vele semmi különösebb gond.

Attila a háztetőn

HAZAÉRVE az irodából, nem tudtam mire vélni a gyanús csendet, ami fogadott a ház előtt. Katica akkor nem szólt róla, csak jóval később merte elárulni nekem, mi történt akkor.

Vakáció lévén, otthon tartózkodtak a gyerekek, Attilát nővére vitte haza az országhatárhoz közeli nyári táborból, és az udvaron játszottak a közelben lakó többi gyerekek. Hogy, hogy nem, valaki az épület lapos tetejére nyíló lépcsőházi ajtót nyitva felejtette. Talán dolgoztak odafönt.

Attila az utcánk elején. Mi akkor, a jobb oldali nagy épület tulsó végén laktunk.

Attila eltűnt a gyerekek közül. Katica keresni kezdte. Az egyik gyerek meglátta, hogy fönt, a lapos tetőn sétálgat. Kati nagyon megijedt. Kérte a gyerekeket, ne kiabáljanak neki, nehogy megijedjen, ő pedig futva sietett föl, a rengeteg lépcsőn. Fölerve, lábujjhegyen közelített hozzá, meg sem mert szólalni, már alig pár lépésre voltak a tető szélétől, majd hátulról sikerült elkapnia, talán az utolsó pillanatban. Néhány másodperc, és lezuhanhatott volna. Még most, amikor nekem elmondta, szinte sápadt lett az emlékezéstől. Rémülten hallgattam az elbeszélését.

Rózsahimlő

EGY NYÁRI reggel Attila lázasan ébredt, teste kiütésekkel tele; azonnal orvost hívtam hozzá. A gyermekorvost nem találtam a rendelőjében, s a körzeti orvosunk helyettese jött ki a lakásra, akit eddig csak hallomásból ismertem. Megvizsgálta, megállapította, hogy rózsahimlője van. Bár én is felismertem, mégis szükség volt arra, hogy lássa, ugyanis otthon kellett maradnom vele, nem mehettem dolgozni.

Beszélgetés közben – mintha velem újdonságot közölne, és nem lennék vele tisztában – kijelentette, hogy a gyerek Dawn-kóros, ami nem gyógyítható, és csak úgy, mellelleg hozzáfűzte: *„az ilyen gyerekek legfeljebb 12 éves korukig élnek!”*

Ezt a megállapítását hallva, bennem egy világ omlott össze. Tudtam a betegségéről, hiszen állandóan jártam vele orvosokhoz és rendszeres felülvizsgálatokon vettünk részt Budapesten. Ráadásul minden hozzáférhető irodalmat elolvastam, és érdeklődtem szakemberektől is a rendellenességgel kapcsolatos új fejleményekről, de

ilyesmiről nekem nem tett senki említést. Ezért, ezt így, valakinek az arcába vágni – kegyetlenségnek tartottam! Ezt követően félelemmel vártam az idők múlását, és amikor kisfiam elérte a tizenkettedik, és a további éveket, hálát adtam a jó Istennek, hogy nem vált be szomorú kinyilatkoztatása. Azóta is rossz szájjal gondolok vissza arra az orvosra.

Más esetekben sem tartom helyesnek, akarom mondani: emberségesnek *kéretlenül közölni hasonló nyilatkozatokat a betegekkel vagy a hozzátartozókkal.*

Alvóváros

MIELŐTT Lombos Márton elnök megbízást kapott az elnöki tisztség betöltésére, Balassagyarmatot nyugodtan lehetett alvóvárosnak nevezni. Neki viszont olyan ötletek pattantak ki az agyából, amilyenekre a város lakói korábban nem is gondoltak.

Ugyanis áttelepítették a megyeszékhelyet Salgótarjába, amit akkor az ott lakók, főleg párthú emberek előszeretettel „*Kismoszkvának*” emlegettek.⁸ A mi városunk korábbi vezetői pedig szó nélkül tűrték, és nemigen törték magukat azért, hogy Balassagyarmaton is történjék valami. Kényelemből tették-e vagy csak nem mertek ellentmondani a megyei hatalmasságoknak? Ki a megmondhatója? Szinte megbénult az élet a korábbi tisztviselő-, kereskedő-, diák- és iskolavárosban. Nem tettek ellene, nem mertek szót emelni az ellen, hogy az egész megyére kapott központi pénzeket mind Salgótarján fejlődésére költötték.

⁸ A rendszerváltás után ezt a jelző már hallani sem szeretik.

Ott pedig a szegényes, kis bányatelepülésből – a megye más helységeinek rovására – építették fel az új, mostani városukat.

Mióta Lombos Márton került a város élére, hamarosan megindult Balassagyarmat fejlődése. Felpezsdült az élet. Elnökünk kiváló tárgyalókészséggel, az emberek, az illetékes hatalmasságok megnyerésével szerzett a városnak megbecsülést, és pénzt, hogy végre a letargiából feléledve, új életre keljen.

A nagy árvíz

A VÁROSNAK óriási gondot jelentett, hogy a hirtelen tavaszi hóolvadás- és nagyobb esőzések következtében az Ipoly-part felőli területet árvíz fenyegette. A tavaszi árvizek idején az Ipoly szinte menetrendszerűen kilépett medréből, elárasztotta a part-menti utcákat, és az Óvárost. A folyóparton sorakozó épületek pincéit, udvarát megtöltötte a piszkos áradat, s hiábavalónak bizonyult az ún. „nyúlátakkal” való védekezés.

1966-ban azonban olyan, még az eddigieknél is nagyobb pusztító áradás zúdult a városra, már nemcsak a part menti utcákat öntötte el, hanem feljött egészen a Révész Gábor utcáig, ahol az akkori bank épületének falát nyaldosta a szennyes víz. Mi akkor a Rákóczi út 41-ben laktunk, és az ablakból néztük a hatalmas folyó káros hatását, mivel az ár már majdnem elérte a főutcat. Megteltek pincék, a part-menti, mélyebben fekvő utcák házaiba beszivárgott az áradat, óriási károkat okozva az ott élőknek.

Fantasztikus embert ismerem meg az új főnökünkben.

Amint csökkent a víz mennyisége, elnökünk a legmagasabb fórumokon tett lépéseket annak érdekében, hogy szabályozzák az Ipoly folyót. Nagy erőfeszítések árán sikerült megnyernie az illetékes hatóságokat, és megkezdődtek a munkálatok a várost elkerülő részén a folyó medrének eltérítésére. Ezzel a város bizonyos területet nyert, amit aztán a nemzetközi tárgyalásokat követően máshol kárpótoltak, lévén az Ipoly határfolyó. Ezzel egy időben kezdődött meg a közös csehszlovák-magyar határállomás, valamint egy új, korszerű Ipoly-híd építése.

Attól az időtől kezdve a város megszabadult a fenyegető árvizektől.

Hol tanuljak tovább?

1968

KATICA LÁNYOM válaszút előtt. Elvégezte az általános iskola 8. osztályát, el kellett döntenünk, hol tanuljon tovább. Neki, jövőjére vonatkozóan már nem volt olyan határozott elképzelése, mint bátyjának. Találgattuk, mi lenne a helyes? Mivel a városban ezerágyas kórház és több egészségügyi intézmény működik, abban az évben nyílt meg a városban az egészségügyi szakközépiskola. Fölvettem a gondolatot, volna-e kedve az egészségügyi pályához?

Katica Anicával

Munkahelyemen érdeklődtem és megtudtam, hogy érettségi után innen is jelentkezhetnek felsőbb képzésekre, például: ha védőnő akar lenni, mehet főiskolára, ha orvosi pályát választ, akkor egyetemen folytathatja tanulmányait.

Megbarátkozott a gondolattal, beiratkozott az első évfolyamra, amely egyben az iskola kezdetének első éve volt, úgy, hogy még bizonyos iskolai szakkönyvek sem álltak rendelkezésre. Ezért az anatómiát, és egyéb egészségügyi tárgyat egyetemi könyvekből kellett tanulniuk. A szaktárgyak oktatóit a legkiválóbb kórházi szakorvosok közül jelölték ki.

Jutalomutazás – részlet

1970. november

MOSZKVÁBAN külön élményekben is részesültünk. Egy nap Margóval elindultam szőrmét nézni, esetleg vásárolni, mert megtudtuk, hogy egyik üzlet most kap szállítmányt. Beálltunk a sorba, de az túl hosszúnak bizonyult, ezért igyekeztünk mindig kicsit előbbre tolakodni, mintha nézegetnénk. Egyszer csak látjuk, hogy fölénk tornyosul egy hatalmas ruszki, megfogja Margót és „*udvarias*” gesztussal egyszerűen kipenderíti a sorból. Eszembe jutott a front alatti mondásuk: szinte méterben mutatták, milyen hatalmas a *ruszki kultúúúra!*

Sokáig mondta még a szövegét, amiből szinte semmit se értettünk, de engem nem is érdekelt, nem akartam vásárolni, csak nézegettem volna a szőrméket.

Többször megfordultunk a két nagyáruházban: a **Gum**-ban, és a **Cum**-ban. Csak azért látogattunk oda, mert ott

volt fölhalmozva mindenféle áru, óriási összevisszaságban. Mi emléket szeretnénk vásárolni az otthoniaknak.

Az áruházakat lezseren rendezték be, mindenhol minden, de nem rendben, hanem kupacokban! Egy ablakmélyedésben például a földön kalapokat láttunk egymásra dobálva, mellettük forrasztópáka, női cipő, zománcozott edény, Fél pár fekete férfi félcipő, esernyő, gyertyatartó és melltartó! Azon csodálkoztam, mi lenne, ha valaki a cipőt párban szeretné megvásárolni?

Utcákat járva, egyetlen olyan üzletet láttam, amely hasonlít a hazaiakhoz, tehát rendezett kirakatot, amit az üzletben árultak. Ilyennel máshol sehol nem is találkoztunk, pedig sokat kószáltunk az utcákon.

Misztikus történet

1970-es években

PAKOLOM a könyveket dobozokból a polcokra a lakás tatarozása után. Kezembe kerül egy könyv, amely misztikus történetekről szól. Kicsit beleolvasok. A hetvenes években újságcikkek jelentek meg csodás, hihetetlen történetekről, a TV is mutatott be sorozatot, állítólag meg-történt esetekből, én is akkor vásároltam meg a könyvet.

Eszembe jutott, hogy én abban az időben, nem éppen fiatalon – tanultam autót vezetni. Akkor megengedhettem magamnak, hogy egy Wartburgot vehessek birtokba, mielőtt évekig *előre kellett fizetnem a részleteket*. Nos, ebben az időben (akkor még olcsó volt a benzin), jártam, jártuk a környéket, az országot.

Gyakran előfordult hogy gyermekeimet látogatva Budapestén, későeste, egyedül dőcögtem hazafelé a Warbi-

csek „hátán”. Kétórányi utat tettem meg Budapesttől hazáig. Közben besötétedett, s nekem eszembe jutottak azok a közlemények, amelyek beszámoltak arról, milyen „eltérítések” fordultak elő, kicsi hazánkban, Dunántúlon...

Egy tanítónő utazott valahonnan hazafelé Trabanton, mikor feléje közeledett az úton valami fényesség, aztán semmire sem emlékezett.

Mit ad Isten? Másnap reggel nem messze onnan, ahol a fényességet látta, bent a szántóföldek közepén találta magát, ott ébredt fel álmából Trabantostól... Testén pedig injekciós-tű nyomait fedezte fel...

Abban az időben szinte naponta találtunk leírásokat hasonló eseményekről újságokban, televízióban, mindenhol. Arra gondoltam, ha mindez igaz, mi lenne, ha egyszer az UFÓK engem rabolnának el?

Aggódom Attila sorsa miatt

SZÜLŐI ÉRTEKEZLETEN Attila szaktanára jó ötlettel lepett meg. Ugyanis lassan ezt a helyet kinövi, és a balassagyarmati gyógypedagógiai iskola nem neki való, mert oda általában túlkoros és olyan gyerekek kerülnek, akik szertelen viselkedésük miatt nem felelnek meg az iskolai követelményeknek.

Elmondta, hogy a főiskolai tanára Budapesten foglalkoztató intézet igazgatója, s Attilát ismerve, benne olyan vélemény alakult ki, hogy az a hely alkalmas volna számára, mert különféle gyakorlati területen jól képezhető. Megadta az igazgató nevét, és az intézet pontos címét.

Megkönnyebbültem, mert remény nyílt rá, hogy végre megfelelő helyre kerülhet. Előzőleg hasonló források után

kutattam, mindenfelé leveleztem. Még ma is őrzöm azokat a leveleket, amelyeket szétküldtem, ahol lehetőség nyílta további előmenetelére, hogy ne kallódjak el az élet útvesztőin.

Így sikerült neki egy Budapesten nyíló új intézménybe kerülni, s ott továbbtanulni.

Csalogány utcában

1972

ATTILA – igaz, nem szeptemberben, hanem októberben, elfoglalhatta helyét a Diószeghy Sámuel u. 25. sz. alatti, bentlakásos Foglalkoztató Általános Iskolában. Ugyanis a Csalogány utcai intézet nagyon zsúfolt volt, ezért az igazgató nagyon kedvesen hozzásegített minket ahhoz, hogy helyet kapjunk az akkor megnyílt új, bentlakásos intézményben. Nagy megkönnyebbulést jelentett nekem, hogy végre megfelelő helyen tudhatom a gyermekemet.

Attila kisiskolás

Gyakran látogattam őt, általában vasárnapokon, leggyakrabban Attila bátyja is velem tartott, aki akkor már a Műszaki Egyetemen folytatta tanulmányait. Együtt töltöttük az időt, ilyenkor vendéglőben étkeztünk, ami Attilának különösen tetszett. Gyakran kirándultunk, fölmásztunk a Gellért hegyre, onnan gyönyörködtünk a

panorámában. Így aztán Attila megismerte Budapest nevezetességeit. Többnapos szünetben, vakációban természetesen mindnyájan együtt voltunk otthon, vagy Balatonkenese-üdülőtelepen lakó nagyszülőknél.

Idegsebészeti Tudományos Intézetnél

1978. december 1.

AMIKOR VALAKINEK a gondjai összetorlódnak, ha már nem talál belőle kiutat, egyszerre váratlanul megoldódik minden; Ezt magamon tapasztaltam életem folyamán. Lányom se jött ki a férjemmel, meg akart szabadulni Miskolcra is, féltékeny udvarlójától, – s végül nem kellett elválnia egy olyan előléptetést a munkahelyén, ami neki nem tetszett, amihez politikailag is fel kellett volna készülnie.

Nem állt nehéz döntés előtt, mikor állásajánlatot kapott a Budapesti Idegsebészeti Tudományos Intézetnél, ráadásul előnyösebb fizetési feltételekkel, mint amennyit a helyi kórházban kapott.

Egyelőre a Dózsa György út elején levő szállóban kapott egy icipici szobát, ahol alig fér be valami. Elvittük a legszükségesebb holmiját, sikerült berendezkednie. Valóban aranyos, lakályos volt az a szűk hely, olyan, mint egy szekrény. Az ajtóra szabtuk-varrtunk zsebes vásznat, az apróság abba került. Mindig jó ötletei támadtak itthon is, ha a lakásban rendezkedtünk. A szálló gondnoknője külön megdicsérte, mikor meglátogattam, azt mondta, hogy olyan lakályos szoba nincs több az egész épületben, mint az övé.⁹

⁹ Azóta is Budapesten él lányom, – most már két felnőtt gyermekével – és ugyanazon a helyen végzi, nehéz munkával járó egészségügyi feladatát.

Sorozzák Attilát

1979. január 17.

MEGKAPTUK az értesítést. Hihetetlen, de Attila már 18 éves, elérte azt a kort, amikor sorozásra hívják a fiúkat.

„Kedves Buday Elvtárs! Önt a Magyar Népköztársaság törvényei szerint ebben az évben katonai nyilvántartásba vesszük... A honvédelmi miniszter utasítása Önt adatlap kitöltésére kötelezi...” stb.

Azon gondolkoztam, most tulajdonképpen kit soroznak? Szegény, beteg gyermekemet? Sajnos, őt nem lehet. Pedig talán ő az egyedüli az egész kis hazánkban, aki örülne annak, hogy hamarosan katonaruhába bújhatna. Mióta testvére katonaviselt lett, attól az időtől fogva állandóan azt mondja: *„Én is katona leszek!”*

Ha őt nem lehet sorozni, az lenne logikus, ha apja intézné az ilyen férfias feladatokat, de ő rá sem néz, és elválásunk óta nem tartja vele a kapcsolatot. Igaz, előtte is, szinte rá se nézett, s nem törődött állapotával és sorsával. Amikor kislányommal együtt hurcoltuk őt Budapesti klinikára, felülvizsgálatokra, meg sem kérdezte, mi van vele. Utolsó bírósági beadványában pedig megtagadta fiát, pedig a három gyermekem közül egyedül ő hasonlít rá, szerencsére csak külsőleg (mivel kedves és barátságos természetű).

Akkor pedig ki mást lehet most sorozni, mint engem, az anyját, aki az ügyeit intézi helyette.

Ezért aztán leültem, kitöltöttem az adatlapot, (megjegyzésben közöltem betegségét), majd postára adtam.

Gondoltam, ezzel lezártam az ügyét. De tévedtem.

Ugyanis annak rendje-módja szerint tavasszal megkaptuk a sorozási parancsot. Mit tehettem? Együtt indultam Attilával sorozásra. Eddig még úgyse' történt velem ilyesmi.

Ott álltam a sok behívott, *csupaszra vetkőzött fiúk*, katonák között, az orvosi bizottság előtt. Még jó, hogy nekem nem kellett levetközőnöm.

Aztán ez is elmúlt, kibírtam!

Meg kell válnunk Balatontól...

1980 körül történt

HIÁBA KÖTÖTTEM KI magas árat a balatoni ház eladására, mégis, hamar akadt rá vevő. Szomorúan mentem testvéreimmal a budapesti közjegyzői irodába, adás-vételi szerződés aláírására. Az új tulajdonossal megegyeztünk, mikor adjuk át a házat.

Gyuri fiammal előző nap átnéztük és összepakoltuk a holmit. Egy kis teherautót fogadtunk, arra raktuk föl a kevés holmit, amit el akartunk hozni. A bútor mind ottmaradt a hármas szekrény kivételével.

Nosztalgiával néztem át és raktam össze szüleim magánjellegű iratait, leveleket, fényképeket, emlékeket, a sok kisregényt, amelyek nagy részét Apukám azon a rozoga kis gépén írta le, amin éppen a leggyakrabban használt **e** betű hiányzott, és kézzel pótolta ki a hiányokat. Egy egész kis bőrdísz megtele az írásaival. Szerencsére megtaláltam az egyetlen régi verseskötetét is.¹⁰

¹⁰ Amit évekkel később, mikor számítógéphez jutottam, leírtam, és kinyomtatva elküldtem testvéreimnek és gyermekeimnek.

Sajnos az *Ördög távírója* c. regényét nem találtam meg, pedig annyira emlékszem rá, milyen érdekes a témája és az egész írás. A regényben apám szinte a jövőbe lát. Egy szerelmes pár (a férfi mérnök) történetét írja le, aki egy szerkezetet alkot, annak segítségével állandó összeköttetésben lehet szerelmével, és láthatják egymást. Mai világban mindez már nem csoda, de akkor mindenki arra gondolt, hogy mindez a fantázia szüleménye.

Hideg őszi napon érkeztek meg az új tulajdonosok, bent a lakásban is fáztunk, be kellett fűteni a kis kályhát, de az én szívem-lelkem belül nem azért didergett, hanem attól, hogy meg kell válni szüleim otthonától. Az emlékeket, a holmit, amit elhoztunk, megosztottam a család többi tagjával, azonban az edényeket, ágyneműt, sok mindent otthagytunk az új tulajdonosnak.

Autó az örökségből

BEFEJEZŐDÖTT az örökösödési ügy, megkaptam a nekem járó részt, ami egy budapesti bankban helyeztem el. Az örökséget háromfelé osztottam. A két nagyobb gyermekemnek pótoltam a lakásszerzéshez, a harmadik részt magamnak tartottam meg. A megtakarított pénzeimet kipótoltam az örökségből, és megvásároltam egy használt kocsit, egy fehér Wartburgot. Még így is maradt tartalék, amit a saját lakásunk megvételére tettem félre.

Arra gondoltam, hogy (második) férjem ígéreteire is hiába várok, akkor sosem lesz autónk. Ugyanúgy, mint a budapesti lakáscserék és lakásproblémák ügyében eddig tett ígéreteiből még semmi nem vált valóra. Beteges

ígérgető. Ha nem volna olyan elesett, ha nem volna annyi egészségi problémája, már rég' kivettem volna a szűrét. De mindig megsajnálom. Hova megy, mi lesz vele, sehol sincs otthona... Csak az a baj, hogy engem nem sajnál senki...

Ha mindazt látná az ember, hogy miket kell átélnie az életben, százszor is meggondolná, kivel köti össze az életét. Magam sem akarom elhinni, hogy másodszorra is így megjártam valakivel. Inkább maradtam volna továbbra is egyedül, hiszen tíz éven át milyen jól megvoltam egyedülállóként...

Kalandok a Wartburggal

EGY ALKALOMMAL Vác után Rátót felé kanyarodtunk. Akkor éppen azzal áztatott Miklós, hogy ott földeket parcelláznak, jó lenne egy telket vásárolni, mondja, ahol építtetünk egy nyaralót. Akkor még néha hittem neki.

A falu végefelé meg kellett fordulnom a kocsival; egy keskeny hídon álltam meg. Ő kiszállt, hogy majd segít. Jó. Megáll, idegesen mond valamit, össze-vissza gesztikulál a kezével, eszébe se jut, hogy a motor zúgása miatt egy szót se lehet hallani a kocsiban, a jelzései pedig érthetetlenek.

Ugyanis nem azt tette, amit mások, ha segíteni akarnak valakinek, hogy érthető mozdulatokkal jelzik, szabad-e az út. Most is begurult, mert sosem bírja elviselni, ha én másik irány felé kanyarodom fordulás miatt, mint ahogyan ő magában eldöntötte. Most is begurult... Na, gondoltam magamban, most rád ijesztek!

Megfordultam, barátságos mosollyal integettem neki, majd gyorsba kapcsolva, elszáguldottam mellette, ott hagytam a hídon, a visszapillantóból láttam, még mindig hadonászik a karjával.

Jó messzire igyekeztem tőle, hogy megijesszem, megálltam, s csak aztán indultam visszafelé, hogy fölvegyem. Most már lecsendesedve nézett körül...

Fölvettem és figyelmeztettem: ha én vagyok a kocsi vezetője, nekem kell eldöntenem, nem pedig neki, hogy jobbra vagy balra forduljak, és ha ilyen jeleneteket rendez, legközelebb, vissza se megyek érte. Ugyanis nem azt teszi, amit mások, ha valakinek segíteni akarnak, hogy érthető jelbeszéddel mutatják, hogy szabad az út. Arra nem gondol, hogy én a motor zajától egy szavát se értem.

Fővárosi forgalomban

BUDAPESTEN autózva haladtunk a zsúfolt, többsávos Rákóczi úton, mikor megszólal férjürem, hogy térjek át a szélső sávba, mert ott jobbra fordulunk. Kitettem az irányjelzőt, de csak hömpölygött a sok kocsi, egyik se adott elsőbbséget, maradtam hát a helyemen. A férjem: mondtam, hogy fordulnunk kell, miért nem mentél át a másik sávba? Mire én csendesesen megjegyeztem: máskor hamarabb szólj, mert csak azért, ha bekapcsolom az irányjelzőt, az én kedvemért Budapest forgalmát nem fogják leállítani!

Másik alkalommal együtt utaztunk a lányommal. Az út végén fülembe súgta: Anyukám! Miklóssal utazni... kész életveszély! Jó idegrendszered van, hogy a hisztijét kibírod, én – a helyedben – már rég' kilöktem volna az autóból.

Díszpintyek

KEDVES ELSŐ unokámnak, egy kalitkában két kis díszpintye élt. Fűtési idény előtt már reggel és este elég hideg volt, a kalitkát pedig kitették az erkélyre, közel a gáz-kimenethez. Már előző este gyanús gáz-szagot éreztem, s mivel fiam még nem tért haza, ezért bátorságot vettem és bekopogtam az akkor még általam nem ismert szomszédhoz. Udvariasan átjött, megnézte, de semmi rendellenességet nem tapasztalt, így megnyugodtam. A kalitkát éjszakára bevittük a fürdőszobába, nehogy megfázzanak a madárcák.

Másnap reggel éktelen sírásra, jajveszékélésre ébredtem. Rohanok, hogy mi történt? Lénárdka áll a fürdőszobában és vigasztalhatatlan, mert az egyik kismadár élettelenül hevert a kalit aljában...

Biztosra vettem, hogy nemhiába éreztem tegnap kint a gázszagot, az ártott meg a kismadárnak. Csak úgy tudtam nyugtatni a kis lurkót, hogy amikor hazajövünk az iskolából, szép temetést rendezünk neki. Délután aztán a kert sarkában eltemettük, síremléket állítottunk neki és virágot helyeztünk rá. Jól éreztük magunkat, reggelenként együtt sétáltunk az iskolába, délben eléje mentem. Nem sok dolgom volt, nap közben pihentem a kerti fák alatt. Néha bementünk a menyemet látogatni a János kórházba.

Libák

NEMSOKÁRA történt, talán a húsvéti iskolai szünetben. Fiam családjával jött látogatóba. A finom ünnepi ebéd

után jól esett egyet sétálni. Az *Ipoly-part* felé indultunk. Megálltunk az egyik ház rácsos vaskapuja előtt, ahol abban az időben az udvaron még libákat neveltek. Az egész libacsapat odagyűlt, nagy gágogással fogadtak bennünket, némelyik röpködött felénk. Lénárd akkor olyan meghatottan – hogy alig lehetett hallani – megszólal: **Kezicsókolom, liba!** Belőlünk kitört a nevetés, mert ő, mint városi kisgyerek, nemigen találkozott ennyi gágogva röpködő libával...

Új autó

1982. október

ELADJUK A FEHÉRET. Annyi bajt már nem bírtam elviselni, mint amennyi előfordult Warbicsekkel; kértem, hozzák előre az új kocsi átadását. Megkaptuk az értesítést az átvételére, s egy zord napra esett az átvétel időpontja. Csepelre kellett mennünk. Skodára tovább kellett volna várni, ezért megint Wartburgot vásároltunk, és a kért (piros) szín helyett zöldet választhattam.

Már nagyon sokan várakoztak a telepen, mire mi odaértünk, és későre járt az idő, mikor sorra kerültünk. Teljesen besötétedett, amikor a telepen kívüli benzinkútnál teletankoltuk az új autót, s út közben eleredt az eső, még az orromig se láttam. Sosem szerettem sötétben vezetni, pláne új, ismeretlen kocsival... De mindegy, valahogy haza kell vinni az autót, mert Miklós kollégája nem tudott megvárni bennünket. Úgyis sötét van, s a bejáratós kocsival különben sem lehet száguldozni, mert kíméletet igényel. Lassan poroszkálva értünk haza. Egyelőre két kocsink van! – ha a régit annak lehet még nevezni.

Nem sikerült a környéken garázst keríteniünk, de nem akartuk az új szerzeményt a másik mellett az udvaron rohasztani. Ezért a szomszédos utcában *Marka* néninél, egy idős szlovák nyelven beszélő ismerősömnél tudtam tető alá vinni az új kocsit.

Nem esett messzire, ha valahova menni akartunk, nem jelentett megerőltetést a rövid séta.

Eladjuk a kiszolgált autót

FELADTAM egy hirdetést, mielőbb szerettem volna megszabadulni rozoga, kiszolgált fehér Warbicsektől, mielőtt még szétmenne az udvaron.

Többen is jelentkeztek, de mikor meglátták a viharvert szerkezetet, hamar távoztak. Aztán végre-valahára eljött megnézni két férfi Salgótarjából, akik látták, milyen lerobbant állapotban van. Nekik megfelelt, mert mindketten értenek a szereléshez, és Wartburgokat vásárolnak, s az alkatrészekből állítanak össze használható járműveket.

Azt mondta a vevő, mondjam meg a szerelőnek, szégyellje magát a kocsi állapotáért. Ha én meglátom egy év múlva, nem fogok ráismerni. A leánya Egerben tanul a főiskolán, neki fogják újjávarázsolni, ő közlekedik majd vele.

Sötét téli este indultak el az udvarból. Az erkélyről néztük, amint Salgótarján felé kanyarodnak, meg akartunk győződni róla – és lányommal s azért imádkoztunk – hogy legalább valameddig bírja szegény öreg jószág... Bár két hozzáértő szerelőnek nem olyan gond, ha út közben meghibásodik benne valami, mint nekem, mert ők újra el tudják indítani.

Megkönnyebbülés fogott el, hogy megszabadultam tőle. Azonban eszembe jutott, hogy mióta vezetem, milyen sok helyre eljutottunk vele. Kirándulásokra jártunk, ezzel utaztunk a fürdőhelyekre és a gyerekek látogatására.

Ezért búcsút intettem neki.

Író-olvasó találkozó

RÉSZT VETTEM Varga Lajos *Önmagunk körül* c. könyvének bemutatóján, melyet magam is megvásároltam. Csendestárs cím alatti rész utolsó mondatainak olvasása közben, a következőket jegyeztem föl magamnak:

„Az már ‘akasztófa-humor’, hogy az a szolid és intelligens (hozzátennem, hogy néha a TV képernyőjén bemutatott gyakran szimpatikus kinézetű) gyilkos, azon sajnálkozik, hogy ‘a drót vághatta a kiszervedett nyakát!’” Milyen megható tőle!

Az író megemlíti egy feltalálót, akit én magam is szörnyetegnek tartok. Az a szigorú véleményem, hogy *pusztításra* (pl. atombomba feltalálásra-gyártásra) nem volna szabad értelmes emberi agyat pazarolni, és ilyen célra egy fillért is költeni!

Szoborcsere

2001.

KORABELI városvezető által megálmodott és a 1970-es években megvalósított Köztársaság-tér szép színfoltja lett városunknak. Évtizedek óta a parkban áll a neves

Nógrád megyei szobrász Palóc menyecske-szobra korabeli, tetszetős kivitelezésben, a környéken szokásos népviseleti ruhához illően, fején „kikötött” fejkendővel. A város lakói Palóc Madonnának nevezték el.

2001-ben, egy szép napon arra ébredtünk, hogy a szobornak hűlt helye... minden bejelentés nélkül eltűnt a parkból. Vajon mit vétett szegény Madonna, hogy száműzték onnan? – tanakodunk. Még arról sem szólt senki, hová rejtették el.

Új szobrot állítottak a parkba. Persze, ez nem indokolta kellően, mivel egy tágas térről-parkról van szó, ráadásul nem is a szobor helyére tették, s mindenki úgy gondolta, jól megfértek volna egymással.

Vagy ha már végképp nem tetszett ez a megoldás az akkori nagyságoknak, akkor máshol is akadt volna helye bőven, ha már a Madonnának mindenképpen mennie kellett onnan...

Az új szoboravatási ünnepségén az ország egyik legmagasabb posztját betöltő személy megtisztelte a várost jelenlétével és szép summát ígért a városnak a költségek fedezésére, azonban mire hazaért, elfelejtette postázni, és később sem jutott eszébe... Feledékenységből, – ki tudja? Jól hangzik egy ilyen ígéret, de gondoljunk a mondásra, hogy: *„az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó!”* Felelőtlenül bárki teszi, ígéretetni illetlenség!

Hová fajult az ifjúság?

NINCS MÁR semmiféle gyeplő, amivel vissza lehetne terelni őket a normális mederbe... Hol van a természetes szégyenérzet? Mit lehet hallani, látni utcán, úton-útfélen?

Rossz hallgatni, hogy beszélnek egymással, mindenkivel. Ráadásul hadarnak, de úgy, hogy lehetetlen megérteni, mit mondanak.

Édes anyanyelvünket lassan elfelejtik, tele a beszédjük trágársággal, úgy ömlik a szájukból, mintha az lenne természetes...

Gyermekkoromban azt mondták, hogy csak a kocsisok (értsd: lovat hajtók) beszélnek csúnyán. Most? Ki nem? Lassan annak kell szégyenkeznie (sokak számára talán nevetséges is), aki szépen, választékosan beszél, aki rendes életet él, aki nem lop, nem csal, nem bánt senkit...

Milyen mércével mérik ma az emberséget?

Mai gyermeknevelés

MINDIG TUDTAM, még abban az időben is, hogy nagy vétek az embereket a templomtól, a vallásosságtól elidegeníteni. Azt azért el kell ismernie mindenkinek, hogy egyházi iskolákban a papok és apácák jóra, szeretetre nevelték az ifjúságot. Olyan programokat kínáltak a tanulóknak, amelyek lekötötték őket, az idejüket, s így nem kezdték el már tizenéves korukban a szex-ét, s nem szoktak rá a kábítószerre.

Diákkoromban ez nemcsak az egyházi iskolákra volt érvényes. Micsoda tanáraink voltak! Programokat szerveztek iskolában és egyházi vonalon. Délutánonként sportkörökre jártunk, hétvégeken kirándulni. Nem jutott idő arra, hogy a fiatalok unalmukban kábítószer után nézzenek, vagy netán tizenévesen kezdjenek szexelni. Persze, akadtak kivételek abban akkor is, de az, *kivétel-*

nek számított! Másképpen nevelődtek az utánunk következők. De ki ennek az oka? Csak a rendszer?

Hiába tettem szóvá a családban, hogy kiskorban kell nevelni a gyerekeket. Azt is, hogy nem mindegy, milyen iskolába járnak. Lányom arra hivatkozik, hogy nem akarja kétféle nevelésben részesíteni, mivel az elvált férje más nézeteket vall. Hiszen nála vannak, ő felel értük! Apjuk kifacsarodott nevelési módszerével mire mennek a gyerekei?

Később mégis rájött, hogy nekem volt igazam, ezért a lányunokám már a gimnáziumot egyházi iskolában kezdte meg.

Mérlegen a szeretet

NEMRÉG' NÉVNAPOT ünnepeltünk baráti társaságban. Erről jutott eszembe egy korábban szomszédom és kolléganőm esete, aki szinte mérte a figyelmességet, a szeretet megnyilvánulásait. Még csak nem is titkolta: úgy vásárol ajándékot barátoknak, ismerősöknek névnapra, születésnapra, hogy előbb kiértékeli, legutóbb az illetőtől milyen értékű ajándékot kapott. S ha netán az illető bármilyen jó barát vagy ismerős, s véletlenül elfelejtette volna őt köszönteni, megajándékozni, azt most ő is elfelejti! S aki aprósággal ajándékozta meg, ő is apróságot vásárol neki, s ha nagyobb értéket kapott, akkor ő is kitesz magáért!

Azonban rajta kívül több embert tudnék felsorolni ismeretségi körömben, akik ezzel szemben azt hiszik, mintha a szeretet, a figyelmesség is egyfajta csere-kereskedelem fogalomkörébe tartozna. Akik azt vallják:

csak azt szeretem, csak azzal szemben vagyok figyelmes, csak azzal cselekszem jól, aki viszonyozza, s lehetőleg úgy, hogy busásan visszakapjam tőle. Az ilyen megnyilvánulás, ami nem szeretetből fakad, igazán nem sokat ér. Az ilyen cselekedet nem mondható a szeretet megnyilvánulásnak!

Általában ők kérkednek, ők azok, akik fennen hangoztatják, kivel milyen jól tettek, hogy ők milyen jók és önfeláldozók. Ők azok, akik talán sűrűn járnak a templomba, de amint kilépnek onnan, máris készek felebarátaikat megszólítani, azokról szeretetlenül, gyakran gyűlölettel beszélni.

Televízió

TAPASZTALNOM kell, hogy nemcsak saját unokáimnál, máshol is elszabadult a pokol. Bizonyos TV-csatornák fontosabbak lettek a leckénél, a kötelességnél. De micsoda műsorok! Primitív, igénytelen emberek példája ragad rájuk. Példaképnek tekintik azt a léha, erkölcstelenséget, amit látnak. Silány műsorban elfajult emberek igénytelen csevegését hallgatják, s azt tekintik példaképnek, azt utánozzák. S ezért elmarad a tanulás, háttérbe szorulnak az iskolai feladatok, mert órákig rátapadnak a televízió képernyőjére.

Miket láthat mostanában egy tizenéves? Még jó, ha csak semmitmondó műsor megy azokban az órákban, amikor a diákoknak otthon szorgalmasan kellene készülniük a másnapi órákra. De mi a választék? Egyik csatornán megy a „*Villában*”, másikon „*Big-brother*”, következőn „*Mónika...*”, de nem sorolom tovább.

Mindenütt hasonló léha, erkölcstelen életmódot, pucérkodást láthatnak, mosdatlan, trágár beszédet hallanak. Legtöbb fiatal nem tud különbséget tenni a jó, az ízléses között, s az életben leutánozzák a TV-ben látottakat. Hasonlóan beszélnek, hasonlóan viselkednek.

Hová fajul az emberiség? Hihetetlen, micsoda igénytelenség vesz körül bennünket!

Televízió felnőtteknek

SZOMORÚ, hogy a felnőtteknek is tetszenek a romboló tv-adások, adások, százával, ezrével telefonálnak be tetszésüket nyilvánítva...

Alig akad egy-két csatorna, ahol értéket képviselő filmeket vetítenek. Legtöbb adásban csak a durvaság megy, tele gyilkossággal, alig kezdődik el egy film, már halomra lövik benne egymást, közben fegyver van... Válogatott módon gyilkolják, verik agyon és ölik egymást ok nélkül.

Milyen emberek azok, akik az ilyen filmeket kigondolják, és színre viszik? Nincs más témájuk, mint a kegyetlenség, a gyilkolás? A fiatalok példát látnak a képernyőn megjelenő „erős” emberektől. De kérdelem: miért veszik meg ezeket a TV társaságok? Lehet, hogy sokan más híján kénytelenek nézni, mert olvasni nem szeretnek.

A sportnál ma leginkább a durva erő számít, nem a testedzés a cél. Főleg a versenysportnál van így.

Autóversenynél az esztelen száguldás. És miért? Hogy valamelyik óriás autógyártó vállalat nyerjen!

A durva sportok sem szülnek jó eredményt, erről is megvan a magam véleménye.

A sport értelmezése

NEM IS EGYSZER látható a televízióban: megjelennek a hatalmas húsbálák a képernyőn, már nem is emberformájúak, inkább izomtömegek: a birkózók a ringben, ökölvívók, amerikai futballpályán „játshók” és még sorolhatnám – s elkezdik szörnyű viadalaikat...

Tépih, ütíh, vágják, rúgják, harapják egymást, öklözik, gyomrozzák, kitépih egymás haját, a másik szemét kiütíh, már folyíh a vér, alíh szuszognak, de amíg van bennük egy csöpp élet, nínch írgalom...

És ezt nevezíh sportnak? Pedígh a sport – szeríntem – az egéhszégét, a test edzését hívatott szolgálni, s nem a másik ember életének, egéhszégének tönkretételét vagy életét! Legtöbbször a pénzért, valamílyen multimíllíomos hasznáért!

Az egéhszégre hasznos sport mellett a karate-gyakorlatok tanulását tudnám elképzelníh bizonyos határig, abból a célból, hogy támadás esetén megvédjíh magát az íllető, mível a mai világban ennek egyre ínkább kí vagyunk téve.

Talán az ískolákkal, s az ott tanító némely tanárral ís lehet né mí gond, ha nem tudják lekötíh az ífjúságot, s ezért aztán a tanulók nem tudják megkülönböztetni a helyesét a rossztól.

Az ískola... *„egy nagy ömlasztett bedolgozóüzem, ahol a hazai selejttermelésre vagyunk berendezkedve”* – olvastam nemrég’ valahol – s én hozzátenném, hogy a Televízió ís íde kívándozík.

Záró szavak

🌀 A városi tanácsnál 🌀

Részlet Életem regénye
Egyedül gyermekeimmel c. kötetből.

MOZGALMAS és reprezentatív hely volt a Városházán betöltött állásom. Amikor fölvettek oda, először a pénzügyi osztályon könyvelőként dolgoztam, és nem szívesen mentem át a titkárságra, mivel onnan az elődöm szülési szabadságra ment, és a helye megüresedett. Azonban engedtem a csábításnak, s végül nem bántam meg.

Amikor 1965. május 1-jével Lombos Márton került a város élére, egészen más lett a helyzet, mint korábban. Megindult valami a város életében, s az a lendület, ami a korábbi álmos időt követte, kedvemre való, mozgalmas helyé változott. Gyakran került sor reprezentatív fogadásokra, rendezvényekre, rendszeres nagygyűlések, tanácsülések élénkítették a monoton irodai munkát. Mindazok megszervezése, gondos előkészítése hozzám tartozott, amit szívesen és lelkiismeretesen végeztem el.

Lehet, hogy különc vagyok, de mint valamikor, nagyon szerettem iskolába járni és tanulni, később megkedveltem a munkahelyemet, élveztem a munkámat, annak ellenére, hogy nem ezt az életcélt tűztem magam elé, s nem erről álmodtam ifjú koromban.

A Városi Tanács apparátusában betöltött állásom tette lehetővé azt is, hogy sok mindenbe betekinthessem. Azonban a legmerészebb álmaimban sem jutott volna eszembe, hogy olyan eseménynek leszek majd szemtanúja, mint ami abban az időben történt a városban, s annak nagy részét – mint egy mozivásznon, úgy figyelhettem.

Ugyanis 1973-ban történt a tragikus eset, amelyet szemtanúként írtam le és a kötetnek Tűszdráma Balassagyarmaton címet adtam; az Országos Széchenyi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár „polca”: www.mek.oszk.hu – gondozásában jelent meg elektronikus formában, ahol már ezrek olvasták.

 VÉGE